

Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı

Execution of the Penalty by Applying Parole

Kerim ÇAKIR*

Öz

Toplum düzenini sağlamak için suç teşkil eden davranışlar cezalandırılır. İşlenen suç karşılığında genel ve özel önleme amacı taşıyan hapis cezaları günümüz infaz hukuku sisteminde önemli bir role sahiptir. Ancak hürriyeti bağlayıcı nitelikteki hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesi, mahkumun yeniden topluma kazandırılmasını zorlaştırmakta, insanın tekamülü ve kişiliği üzerinde olumsuz izler bırakmaktadır.

Cezasının belirli bir kısmını infaz kurumunda çeken hükümlü, topluma uyum sağlayacağı izlenimini veriyor ve ceza süresinden daha kısa sürede uslandığını davranışlarıyla ortaya koyuyorsa, cezasının geri kalan kısmı için koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanır.

Çalışmamızın konusunu, koşullu salıverilmenin amacı, hukuki niteliği, uygulanma şartları ve denetimli serbestlik uygulaması ile cezanın infazı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hapis cezası, Hükümlü, İnfaz, Koşullu salıverilme, Denetimli serbestlik.

Abstract

Behaviors that constitute a crime are punished to ensure social order. Prison sentences for general and specific prevention purposes in return for the crime committed have an important role in today's execution law system. However, serving the prison sentence, which is binding on freedom, in the institution of execution makes it difficult for the prisoner to be reintegrated into society and leaves negative marks of human evolution and personality.

If the convict, who has served a certain part of his sentence in the execution institution, gives the impression that he will adapt to the society and demonstrates through his actions that he is settled in a shorter time than the sentence period, he will benefit from the provisions of conditional release for the remainder of his sentence.

In this context, the subject of our study is the purpose of the parole, its legal nature, the conditions of implementation and the practice of probation with execution of the penalty.

Keywords: Prison term, Convict, Execution, Parole, Probation.

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, kerimcakir@marmara.edu.tr

Giriş

Ceza öngören hükmün kesinleşip¹ infaz kabiliyeti kazanmasından verilen cezanın tamamlanmasına kadar giden süreç infaz² olarak tanımlanırken, bu sürecin nasıl olacağını gösteren kurallar bütünü de infaz hukuku olarak ifade edilir³. Belirtelim ki, maddi ceza hukukunun konusunu suç oluştururken, infaz hukukunun konusunu suçlu oluşturur. Cezanın infazı aşamasına gelindiğinde artık suçtan bahsetmenin anlamı yoktur. Suçlunun topluma kazandırılması ve terbiye edilmesi için gayret gösterilmelidir. Bu sebeple, infaz hukukuna ilişkin hükümler suçluyu esas almalı⁴ ve hukuk devleti ilkesinin bireyler açısından öngördüğü güvencelerin bir sonucu olarak insan onuruyla bağdaşmayacak düzenlemeler yapılmamalıdır⁵.

Toplumun suçu uygun bulmaması nedeniyle kişi cezalandırılmaktadır. Cezanın amacında bu vardır ve buna göre suçlunun muhakkak ıslah edilmesi gerekmektedir. Aksi düşünce devlet marifetiyle verilen cezanın amacına uygun düşmez ve artık şahsi intikamdan bahsedilir⁶. Unutulmamalıdır ki ceza hukukuna hakim ilkelerden biri de hümanizm ilkesidir⁷. *Erem* de “suçluyu kazıyınız, altından insan çıkar” diyerek⁸ cezanın ıslah amacından ve suç işleyen kişinin topluma tekrar kazandırılmasından bahsetmiştir. Bu ilkeye göre, suç işleyen kişi için tatbik edilecek yaptırımla bu yaptırımın infaz edilme biçimi, kişinin topluma tekrar kazandırılması amacını taşımalıdır⁹. Günümüzde infaz kurumlarında asayiş ve düzene dair sorunlar büyük ölçüde aşıldığı için hükümlü ve tutuklunun topluma kazandırılması amacıyla çağdaş standartlara uygun ıslah programları uygulanmaktadır¹⁰.

Hürriyeti bağlayıcı nitelikteki hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesi mahkumun yeniden topluma kazandırılmasını zorlaştırır¹¹. Cezaevlerinin sıkı ve yerine göre kötü koşullarından

1 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) “İnfazın koşulu” başlıklı 4 üncü maddesinde; “Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz” denilmektedir.

2 İnfaz, sözlükte; “Bir kararı, bir yargıyı yerine getirme, uygulama, yürütüm” anlamına gelmektedir. Bkz. <https://sozluk.gov.tr>

3 **Özgenç, İzzet – Şahin, Cumhuriyet**, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019, s.15; **Özbek, Veli Özer**, İnfaz Hukuku, Ankara 2019, s.27-28.

4 **Özbek, Veli Özer**, “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 15, Sayı:42, Nisan 2020, s.302.

5 **Gropp, Walter**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Berlin-Heidelberg 2015, s.120, kn.106.

6 **Erem, Faruk-Danışman, Ahmet-Artuk, M.Emin**, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara 1997, s.733.

7 “İnsancılık” bkz. <https://sozluk.gov.tr>. “İnsana ve insani değerlere her şeyin üstünde önem ve kıymet, yani bu değerleri her şeyin üstünde tutan bir felsefi anlayış.” **Şener, Esat**, Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001, s.303. Ayrıca bkz. “Çağdaş ceza hukukunun ve bunun ifadesini oluşturan ceza kanununun amacı; hukuk devleti, kusur ve hümanizm gibi evrensel ilkelere dayalı olarak, insan onurunu, bireyin hak ve özgürlüklerini korumak, suçluyu sosyalleştirip tekrar topluma kazandırmak ve aynı zamanda bireyi ve toplumu suça karşı korumaktır.” (YCGK., 26.10.2010, 6-173/208).

8 **Erem, Faruk**, “Ümanist Ceza Hukuku Doktrinine Giriş”, Ernst E. Hirschle Armağan, Ankara 1964, s.157.

9 **Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Alşahin, Mehmet Emin-Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2020, s.53.

10 **Akkaya, Çetin**, Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku, Ankara 2018, s.3.

11 **Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Bası, Ankara 2020, s.796, 797. Alman Ceza Hukuku Reformunda hakim olan fikir de; “gerekli olduğu kadar az hürriyeti bağlayıcı ceza, mümkün olduğu kadar fazla sosyal yardım” şeklinde ifade edilmektedir. Bkz. **Jescheck, Hans Heinrich**, “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri” (Çeviren; Ayhan Önder), İÜHF.M., C.: XLVIII-XLIV, S.: 1-4, İstanbul 1983, s.485.

korunmak ve hürriyeti bağlayıcı olan hapis cezasının mahkum üzerindeki olumsuz etkilerine son vermek amacıyla koşullu salıverilme müessesesine yer verilmiştir¹². Hükümlü, topluma uyum sağlayacağı izlenimi veriyor ve ceza süresinden daha kısa sürede uslandığını davranışlarıyla ortaya koyuyorsa cezasının geri kalan kısmını infaz kurumu dışında çekebilmelidir¹³. Aşağıda belirteceğimiz şartları taşıyan hükümlüler bakımından koşullu salıverilmenin bir hak olduğunu ifade etmemiz gerekir¹⁴. Bununla birlikte, şartları yerine getiren özellikle de infaz kurumunda iyi hali muhafaza eden hükümlülerin koşullu salıverilmeden faydalanması, hükümlüye verilen bir ödül niteliğindedir¹⁵.

I. Koşullu Salıverilme Kurumu ve Amacı

İşlediği suç nedeniyle mahkum olduğu cezanın bir kısmını cezaevinde iyi halli olarak tamamlayan hükümlünün kalan cezasını belirlenen şartlar altında özgür bir biçimde dışarıda çekmesine imkan veren kuruma, koşullu salıverilme (şartla salıverilme-meşruten tahliye) denir. Hükümlüye işlediği suç nedeniyle kusuru ile orantılı bir ceza verilse de bu cezanın kişi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla koşullu salıverilme uygulamasına ihtiyaç vardır¹⁶.

Koşullu salıverilme kurumu, deneme süresi boyunca mahkumun suçtan arınmış bir hayata dönüş yolunu bulmasına destek olmayı amaçlamaktadır¹⁷. Kişinin yoksun kaldığı birçok şeye ulaşmasını sağlama ve özgürlüğüne kavuşacağına dair umudu koruması adına koşullu salıverilme müessesinin önemi yadsınmaz¹⁸. Kurumun mahkumları iyi halli olmaya ve kendilerine uygulanan ıslah ve rehabilitasyon programlarına uymaya teşvik edici bir yönünün olduğu muhakkaktır¹⁹.

Bugün infaz hukukunda mutlak olarak uygulanan kuruma, tarihi süreçte iş gücü elde etmek ve infaz kurumlarının mevcudunu azaltmak şeklinde farklı amaçlar için de müracaat edilmiştir²⁰.

12 **Demirbaş, Timur**, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, 2020, s.527.

13 “Şartla salıverme, hücrenin anahtarını mahpusun eline verir.” Bkz. **Erem-Danışman-Artuk**, s.852.

14 **Dönmezer, Sulhi-Erman Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt III, 8. Bası, İstanbul 1980, s.84, 85; **Sözüer, Adem**, “Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, Anayasa Yargısı, S.:18, Ankara 2001, (Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26 Nisan 2001), s.231. Ayrıca kısz. **Centel, Nur**, “Şartla Salıverme”, Hukuk Araştırmaları, C.7, S.1-3, 1992-1993, İstanbul 1994, s.43. Aksi yönde bkz. **Yenidünya, Ahmet Caner**, “Şartla Salıvermenin Hukuki Niteliği”, Legal Hukuk Dergisi, C.: 1, S.: 1, Ocak 2003, s.72.

15 **Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s.635. “Şartla salıverme, cezanın kişiselleştirilmesi, tutum ve davranışları ile topluma uyum sağlayabileceği izlenimini veren, hükmolunan cezadan daha kısa bir sürede uslanan ve bunu iyi davranışları ile kanıtlayan hükümlünün ödüllendirilmesidir.” (YCGK., 7.10.1991, 6-230/261).

16 **Fischer, Thomas**, Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen, 62. Auflage, München 2015, §57, kn.12.

17 **Stree, Walter-Kinzig, Jörg**, Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar (Schönke, Adolf/Schröder, Horst) 29. Auflage, München 2014, §57, kn.1.

18 **Gropp**, s.641, kn.19; **Stree-Kinzig**, §57, kn.14.

19 **Özgenç**, s. 796; **Stree-Kinzig**, §57, kn.14.

20 **Dönmezer-Erman**, III, s.79; **Önder**, s.633.

Suç işleyen kişiye verilen ceza, hem genel hem de özel önleme amacına hizmet eder²¹. Bu anlamda koşullu salıverilmede hükümlüyü uslandırmak, toplumla bağını güçlü tutmak ve işlediği suç nedeniyle pişmanlık duymasını sağlamak şeklinde özel önleme amacından bahsedilir²². Koşullu salıverilmenin bir amacı da hükümlünün kendi kendini denetleme duygusunu ve toplumla uyumlu şekilde yaşama becerisini geliştirmektir. Bu sebeple koşullu salıverilmenin amacını; mahkumu iyi halli olmaya teşvik etme, cezayı bireyselleştirme, cezaevlerinde düzeni tesis etme ve devlete mali anlamda yardımcı olarak tasarruf etmesini sağlama şeklinde belirtebiliriz²³. Nihayetinde kurum, iyi bir ceza sisteminin gerekli bir tamamlayıcısıdır²⁴.

Cezanın bireyselleştirilmesine hizmet eden bu müessese²⁵, uygulamada ortaya çıkan sorunlar nedeniyle her zaman için tartışma konusu olmuş, bu sebeple kurumun lehinde ve aleyhinde görüşler ortaya çıkmıştır²⁶.

Kurumun lehinde görüş beyan edenler, koşullu salıverilmenin infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin dışarıya çıkma umutlarını canlı tuttuğunu, iyi halli olmayı desteklediğini, bu durumun cezaevlerindeki düzeni ve disiplini de tesis ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca işledikleri suçlar nedeniyle infaz kurumunda aynı ortamda bulunan hükümlüler birbirlerinden suç işlemeyi de öğrenebilmektedir. İnfaz kurumunda uzun süre bulunma böyle bir sakıncayı beraberinde getirmektedir. Aleyhte görüş beyan edenler ise kurumun rutin olarak uygulandığını ve cezaevlerindeki yoğunluğu azaltmak için müracaat edildiğini, esasında iyi hal denetiminin sağlıklı yapılmadığını ve hükümlüyü topluma kazandırma ve toplum için faydalı bir fert haline getirme amaçlarına bir türlü hizmet edemediğini ileri sürmektedir. İnfaz kurumlarındaki gözetim ve denetimin yetersiz olduğu hususu da kurumun aleyhinde olanların gerekçelerindedir²⁷.

21 TCK'nun "Ceza Kanununun Amacı" başlıklı 1 inci maddesinde, ceza kanununun amaçları arasında suçun işlenmesini önleme de yer almaktadır. 5275 s.lı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 3 üncü maddesinde de konuyla ilgili; "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır" denilmektedir.

22 **Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017, s. 667; **Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 600; **Akkaş, Ahmet Hulusi**, Koşullu Salıverilme, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Y. 2008, S.1-2, s.308. Cezaevi dışında infaz edilen bir cezadan bahsedilemeyeceği için koşullu salıverilme emniyet tedbiri olarak da nitelendirilmektedir. Aktaran; **Demirbaş**, s.526.

23 Koşullu salıvermenin kabul edilmesinin nedenleri ve yararları hakkında bkz. **Demirbaş**, s.527.

24 **Dönmezer-Erman**, III, s.79.

25 **Demirbaş**, s.526; **Yenidünya**, s.72; **Akbulut, İlhan**, Şartla Tahliye, İÜHFİM, C. 55, S. 1-2. Y. 1996, s.176; **Artuk-Gökçen-Alşahin-Çakır**, s.910; **Özgenç**, s.796; **Bozdağ Ahmet**, Türk Ceza Hukukunda Koşullu Salıverilme Kurumu Ve Etkinliğinin Geliştirilmesi, Ankara 2019, s.47.

26 Bkz. **Bozdağ**, s.59 vd.

27 Görüşler hakkında bkz. **Dönmezer-Erman**, III, s.79-83; **Centel**, s.42, 43; **Kafes, Veli**, TCK. Öntasarırları ve İçtihatlar Işığında Hukukumuzda Şartlı Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar (Teori – Uygulama Örnekli), Ankara 1998, s.12; **Akbulut**, s.174; **Demirbaş**, s.525, 526; **Şen, Ersan – Başer, Beyza**, Koşullu Salıverilme – Denetimli Serbestlik Ve Ceza İnfaz Sorunları, Ankara 2019, s.17 vd.; **Akkaya**, s.1 vd.

Düşüncemize göre, hangi hal ve şart altında olursa olsun hürriyeti olmayan ya da hür olamayan ferdin kişiliğini geliştirmesi, hür olana nazaran daha güçtür. İnfaz kurumunda bulunan hükümlülerin masraflarının devlet tarafından karşılanması da ayrı bir külfettir. Uzun süre bu külfete katlanmak istemeyen devlet, hükümlünün dışarıya çıkararak ekonomiye katkı sağlamasını makul karşılamaktadır. Ayrıca koşullu salıverilme, hatalı bir kararla mahkum edilen hükümlünün cezasını tamamlamadan tahliye edilmesiyle yapılan adli hatanın telafi edilmesine de imkan vermektedir²⁸.

Koşullu salıverilme uygulamasıyla cezaevlerindeki yüksek doluluk oranı azalabilir²⁹. Bu kapsamda, 14.04.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanun ile 5275 s.lı CGTİHK'daki koşullu salıverilme hükümleri esaslı bir biçimde değiştirilmiştir. Bahse konu değişiklikte koşullu salıverilme, bir özel af niteliğine sahipmişçesine uygulama alanı bulmuştur.

Özel affın şartları ve uygulaması, koşullu salıverilmeden farklı olduğu için yapılan düzenleme, iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne taşınmış ve mahkeme koşullu salıverilme ve özel af mukayesesi üzerinden 7242 sayılı Kanun'un iptali istemini oy çokluğu reddetmiştir³⁰. Gerçekten af müessesesi ile koşullu salıverilmenin birlikte değerlendirilmesi ve mukayese edilmesi gerekmektedir. Af, genel olarak hükümlünün hapis cezasını hiç çekmemesi sonucunu doğurabilmektedir. Öyle ki, hakkında henüz soruşturma yahut kovuşturma başlamamış olan kişi dahi aftan faydalanabilir. Oysa koşullu salıverilmede, özgürlüğü bağlayıcı cezanın bir bölümünü çekmiş olan ve bu süre içerisinde tutum ve davranışlarıyla iyi halli olan hükümlüler, cezasının geri kalan kısmını belli şartlar altında tamamlamaktadır.

28 **Fischer**, §57, kn.19.

29 Konu ile ilgili olarak **Adalet Komisyonu Raporu'nda**; "2005 yılında yürürlüğe giren 5275 sayılı Kanun ile koşullu salıverilme süreleri önemli ölçüde artmış; diğer yandan 5237 sayılı Kanunda yapılan düzenlemelerle ceza miktarları da önemli miktarlarda artırılmıştır. Akabinde istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesi ve hükümlerin daha hızlı kesinleşmesiyle cezaevleri kapasitesinin üstünde bir doluluğa ulaşmıştır. Bu durum cezaevinde bulunan hükümlüler ve tutuklular bakımından olması gereken asgari sağlık yaşam koşullarının oluşturulmasında ciddi zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu noktada getirilen düzenlemelerle ceza infaz kurumlarında geçirilmesi gereken süreler yeniden belirlenmektedir. 5275 sayılı Kanunun 107'nci maddesinde yapılan değişiklikte koşullu salıverilmeye ilişkin üçte ikilik genel oran, yarısı olarak değiştirilmektedir" denilmektedir. Bkz. TBMM, Adalet Komisyonu, 6/4/2020, Esas No: 2/2762, Karar No: 7.

30 İptal gerekçesinde; "bir düzenlemenin özel af niteliğini taşıdığı kabul edilebilmesi için iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan birinci düzenlemenin sadece geçmişe yönelik olmasıdır. İkinci ise düzenlemenin cezayı ortadan kaldırmak, miktarını azaltmak veya türünü değiştirerek hafifletmek suretiyle cezanın kapsamına etki etmesidir. Sadece geçmişe yönelik olan düzenleme kesin veya kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararıyla hükmedilen cezanın miktarını azaltıyor veya daha hafif bir ceza ile değiştirmek (örneğin hapis cezasını para cezasına çevirmek) suretiyle hafifletiyor ya da hiç infaz edilmeyecek şekilde ortadan kaldırıyor ise bunun özel af olarak nitelendirilmesi gerekir. Ancak cezanın miktarında ve türünde herhangi bir değişikliğe neden olmayıp sadece çeşitli gerekçelerle cezanın infaz şeklini/rejimini değiştiren/belirleyen düzenlemelerin özel af olarak nitelendirilmesi mümkün değildir." AYM, 17/7/2020, 44/41, R.G.: 07.10.2020, S.: 31267. **Karşı oy gerekçesinde ise** "5275 sayılı Kanunda düzenlenen, Geçici 6. maddenin (1) numaralı fıkrası, cezanın kapsamına etki eden ve bir anlamda onu daha hafif seçenek yaptırımlara dönüştürerek hafifleten, bu nedenle de özel af niteliğinde olan bir düzenlemedir" denilmektedir. **Bir başka karşı oy gerekçesinde**, "infaz kurumundan salıverilen hükümlülere denetim tedbiri uygulanması düzenlemenin infaz rejimi görünümü taşımasını sağlıyor ise de kuralların hukuki ve pratik sonuçları dikkate alındığında bu hususun da özel af niteliğine mani teşkil etmediği söylenmelidir" denilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, koşullu salıverilme düzenlemesini özel af olarak nitelememiş ve yapılan düzenlemede esasa ve şekle ilişkin herhangi bir hukuka aykırılık görmemiştir. Ancak ifade edelim ki koşullu salıverilme kurumunun etkinliği arttırılmadan (özellikle gözetim ve denetim alanında) yapılan düzenlemeler, toplumda olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır³¹. Ceza infaz kurumlarının doluluk oranı dikkate alınarak, hükümlü sayısını azaltmak veya sosyal ve ekonomik gerekçelerle kurumu amacından uzaklaştırıp değişiklikleri mutad hale getirmek doğru bir uygulama olmayacaktır³².

Cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklu sayısının fazlalığı, mevzuat değişikliği konusunda kanun koyucunun iradesine etki edebilir. Ancak ceza infaz kurumlarındaki yoğunluğa; kasten öldürme, cinsel saldırı, reşit olmayanla cinsel ilişki, cinsel taciz, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile terör örgütü kurma, yönetme ve üyelik suçlarından hükümlü olan ya da tutuklu bulunanların neden olduğu dikkate alınır, yapılan düzenlemelerin yoğunluğun azalmasına etki etmeyeceği görülebilir³³.

5275 s.lı CGTİHK'da, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirleriyle ilgili esaslı ve kapsamlı değişiklikler, 14.04.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanundan önce, 15.8.2016 tarih ve 671 s.lı KHK'nin 32 nci maddesiyle yapılmıştı³⁴. 671 s.lı KHK ile 5275 s.lı CGTİHK'nun Geçici 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrasına, 01.07.2016 öncesinde işlenen suçlarla ilgili (fıkra istisna olarak belirtilen suçlar hariç) süreli hapis cezasına mahkum olanlar cezalarının yarısını cezaevinde çektikleri takdirde koşullu salıverilmeden, koşullu salıverilmelerine 2 yıl kala da denetimli serbestlik tedbirinden faydalanıyorlardı³⁵. Bunun sonucunda örneğin, 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen bir hükümlü; cezasının yarısını (2 yıl) koşullu salıverilmeden, kalan yarısını da (2 yıl) denetimli serbestlik tedbirinden faydalanarak en geç 3 gün içerisinde infaz kurumundan çıkabiliyordu³⁶.

31 **Bozdağ**, s.198, 199.

32 **Centel-Zafer-Çakmut**, s.667; **Özgenç**, s.797; **Koca-Üzülmez**, s.600 vd.

33 "Ülkemizdeki infaz kurumlarında kalan toplam 300.000 kişinin işledikleri suçta göre dağılımlarına bakıldığında, bunların yaklaşık %92'sinin, 10 suçtan hükümlü veya tutuklu oldukları görülmektedir. Bu suçlar; a. uyuşturucu (%22), b. hırsızlık (%14,7), c. Terör (%13,6), ç. Yaralama (%11), d. kasten öldürme (%10,7), e. yağma (%9), f) cinsel suçlar (%7), g) sahtecilik (%2,4), h) ekonomik çıkar amaçlı suç örgütü (%1,1), ı) dolandırıcılık (%1,3), i) diğer suçlar (% 8). İfade edelim ki, infaz kurumlarında kalanların %92 sinin işlediği suçların büyük bölümünün yapılan kalıcı ve geçici iyileştirmelerden istisna tutulduğu görülmektedir." Bkz. **Özgenç, İzzet-Sözüer, Adem-Koca, Mahmut**, "Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"nin Değerlendirilmesi, <https://www.docdroid.net/abV0T1p/infaz-kanunu-degisiklik-teklifi-degerlendirmesi-20200406-pdf>. s.14, Erişim tarihi: 08.06.2020.

34 CGTİHK'nun Geçici 6 ncı maddesine göre; "1/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (m. 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (m. 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (m. 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (m. 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, bu Kanunun; a) 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "bir yıl"lık süre "iki yıl", b) 107 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "üçte iki"lik oran "yarısı", olarak uygulanır."

35 Bu düzenlemeden binlerce hükümlü faydalanmış ve 4 yıl hapis cezasına mahkum olmuş bir kişinin cezası, cezaevinde infaz edilememiştir.

36 Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nin (RG.: 02.09.2012, Sayı. 28399) Geçici 1 inci maddesine göre;

II. Koşullu Salıverilmenin Hukuki Niteliği

İnfaz hukuku, ceza hukukunun öngördüğü ceza ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilme şekli ile ilgilendiğinden koşullu salıverilmenin infaz hukukunun konusuna dahil olduğunu³⁷, bununla birlikte kurumun hürriyeti bağlayıcı cezalarla olan ilişkisi ve TCK'nun 7 nci maddesinin 3 üncü fıkrasındaki düzenleme³⁸ nedeniyle de maddi ceza hukukunun konusunu oluşturduğunu söyleyebiliriz³⁹.

Koşullu salıverilmede, dışarıda geçirilen süre infaz süresine dahil olduğundan mahkumun infaz kurumundaki gibi iyi halli olma yükümlülüğü bulunmaktadır. Deneme süresi olarak adlandırılan “sınırlı serbesti dönemi”nde⁴⁰, hükümlü sürekli gözetim ve denetim altında olduğu hissiyatıyla hareket eder. Sınırlı bir hürriyete sahip olan hükümlü, dışarıdayken belirtilen koşullara uymazsa geri kalan cezaya infaz kurumunda devam edilir. Böylece cezanın infazı bihakkın tahliye ile tamamlanmış olur.

Kurumun hukuki niteliği konusunda bir görüşe göre, cezasının bir kısmını infaz kurumunda çeken hükümlü, kalan kısmını denetim ve gözetim altında infaz kurumu dışında çekmekte, bu sayede cezasının infaz şekli değişmekte⁴¹ ve hafiflemektedir⁴². Bir görüşe göre ise kurumun hukuki niteliği, cezasının bir kısmını çeken hükümlünün geri kalan “cezasının ertelenmesi”dir⁴³.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı, geciktirici şarta bağlı olan koşullu salıverilmeyle de mümkündür. Bu sebeple koşullu salıverilme, hukuki nitelik olarak hürriyeti bağlayıcı cezanın infazına seçenek bir kurumdur.

III. Koşullu Salıverilmenin Şartları

CGTİHK'nun 107 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği üzere, koşullu salıverilmenin verilen cezanın bir kısmının cezaevinde infaz edilmesi ve hükümlünün iyi halli olması şeklinde iki şartı vardır.

“5275 sayılı Kanunun Geçici 6 ncı maddesi gereğince istisna tutulan suçlardan hükümlü olanlar hariç olmak üzere, 1/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından, beş yıldan az hapis cezasının infazı için kapalı ceza infaz kurumuna alınan hükümlüler, en geç üç gün içerisinde yapılacak ilk gözlem sonucu iyi halli oldukları tespit edildiği takdirde bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesine göre açık kuruma ayrılabilir.”

37 **Centel**, s.42; **Zafer, Hamide**, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m. 1-75), 6. Bası, İstanbul 2016, s.16.

38 TCK'nun 7 nci maddesinin 3 üncü fıkrasına göre, “*Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır*”. Kural olarak infaz rejimine ilişkin kanun değişiklikleri, yürürlüğe girdikleri andan itibaren failin lehinde veya aleyhinde olduklarına bakılmaksızın derhal uygulanır. Ancak görüldüğü üzere, koşullu salıverilme hakkında derhal uygulama kuralı değil, lehe kanunun uygulanması ilkesi geçerlidir.

39 **Hafizoğulları, Zeki-Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2010, s.487. Alman hukukunda koşullu salıverilme, Ceza Kanunu'nun 57, 57a ve 57b maddelerinde düzenlenmiştir. Alman Ceza Kanunu'nun 57 nci maddesinde süreli hapis cezasında koşullu salıverilme, 57a maddesinde müebbet hapis cezasında koşullu salıverilme, 57b maddesinde de toplam ceza olarak verilen müebbet hapis cezasında koşullu salıverilme hükümleri yer almaktadır. Bkz. **Yenisey, Feridun-Plagemann, Gottfried**, Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch (StGB), İstanbul 2015, s.57-61.

40 **Yenidünya**, s.68.

41 **İçel, Kayıhan-Sokullu Akıncı, Füsün-Özgenç, İzzet-Sözüer, Adem-Mahmutoglu, Fatih S.-Ünver, Yener**, İçel Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, İstanbul 2002, s.427; **Yenidünya**, s.72.

42 **Önder**, s.634.

43 **Stree-Kinzig**, §57, kn.14.

Benzer şartlara Alman Ceza Kanunu'nun 57 nci maddesinin 1 inci fıkrasında da rastlanmaktadır. Buna göre, verilen cezanın belirli bir kısmının cezaevinde tamamlanması, kamunun güvenlik konusundaki menfaatlerinin korunması ve hükümlünün kabulüne bağlı olarak koşullu salıverilme uygulanmaktadır. Ancak tehlikeli suçlular bakımından toplumun güvenliğinin sağlanması, koşullu salıverilmede bir şarttan ziyade salıverilme sonrası devletin denetim yükümlülüğünü yerine getirmesi ile ilgili bir husus olarak değerlendirilmektedir⁴⁴.

A. Cezanın Bir Kısmının İnfaz Edilmiş Olması

Hükümlünün koşullu salıverilmeden faydalanabilmesinin ilk şartı, mahkum olunan cezanın bir kısmının cezaevinde tamamlanmış olmasıdır. Kanun koyucu, işlenen suç karşılığında verilen hapis cezalarının ağırlığını dikkate alarak 14.04.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanunla infaz politikasında değişikliğe gitmiş ve verilen cezanın yarısının infaz kurumunda çektirilmesini yeterli görmüştür⁴⁵.

Hükümlünün aldığı cezaya göre, infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreyi belirlemeden önce, 7242 s.lı Kanunla yapılan değişiklik sonrası bu süreleri hesaplamanın zorluğuna işaret etmemiz gerekir. Kuralların ötesinde çok sayıda istisna hüküm bulunması ve sürece denetimli serbestlik tedbiri uygulamasının dahil edilmesi hükümlünün cezaevinde kalacağı süreyi hesaplama işini zorlaştırmıştır. Bu durumun uygulamada sorunlara neden olabileceğini belirttikten sonra mahkumun koşullu salıverilmesi için cezaevinde geçirmesi gereken süre; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlarda otuz yıl, müebbet hapis cezasından hükümlü olanlarda yirmi dört yıl, süreli hapis cezalarında ise **"cezanın yarısı"**dır (CGTİHK m. 107/2). Görüldüğü üzere, süreli hapis cezaları bakımından kural, verilen cezanın yarısının infaz kurumunda tamamlanmasıdır⁴⁶. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin çoğunu oluşturan suçlar bakımından bu süre **"üçte iki"** olarak belirlenmiştir.

CGTİHK'nun 107 nci maddesinin 2 nci fıkrasının ikinci cümlesine göre; Türk Ceza Kanunu'nun; **a)** Kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82 ve 83) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar, **b)** Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçundan (madde 87, fıkra iki, bent d⁴⁷) süreli hapis cezasına mahkûm

44 **Stree-Kinzig**, §57, kn.15.

45 7242 s.lı Kanunun Komisyon Raporu'nun genel gerekçesinde; *"Şartlı tahliye ya da koşullu salıverilme olarak nitelendirilen bu müesseseler, ülkelerin ceza ve infaz politikalarına göre farklı koşul ve sürelerle uygulanmaktadır. Örneğin, İngiltere, Finlandiya, İtalya ve Polonya'da kural olarak hapis cezalarının yarısı ceza infaz kurumlarında infaz edilmekte iken, bu oran Belçika'da üçte bire kadar düşmektedir. Ülkemizde 2005 yılından itibaren kural olarak üçte ikilik, bazı suçlar bakımından ise dörtte üçlük oran uygulanmaktadır. Hükümlülerin dış dünyaya uyum sağlamları ve rehabilite edilerek yeniden suç işlemelerinin önlenmesi amacıyla söz konusu oranlarda değişiklik yapılması öngörülmektedir"* denilmek suretiyle ceza ve infaz politikasındaki değişikliğe işaret edilmiştir. Bkz. TBMM (Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı: 207), s.10.

46 647 s.lı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un "Şartlı salıverilme" başlıklı 19 uncu maddesinde de hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından koşullu salıverilme süresi hükümlülük süresinin yarısı şeklinde belirlenmişti. Madde; *"Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 25 yıllarını; müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 1/2'ni; çekmiş olup da Tüzüğe göre iyi halli hükümlü niteliğinde buldukları takdirde, talepleri olmasa dahi şahsi şartlı salıverilirler"* şeklindeydi.

47 İstisna teşkil eden bu suç tipi bakımından adalete ve eşitliğe aykırı bir uygulamaya neden olduğunu belirtmemiz gerekir. Bahse konu hükümlü örneğin, silahla mağdurun ölümüne neden olup, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama suçunu işleyen kişi bakımından (TCK m.87/4) koşullu salıverilme süresi ½ olarak uygulanırken, kasten

olanlar, **c)** İşkence suçundan (madde 94 ve 95) ve eziyet suçundan (madde 96) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar, **d)** Cinsel saldırı (madde 102, ikinci fıkra hariç), reşit olmayanla cinsel ilişki (madde 104, ikinci ve üçüncü fıkra hariç) ve cinsel taciz (madde 105) suçlarından süreli hapis cezasına mahkûm olanlar, **e)** Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan (madde 102, 103, 104 ve 105) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar, **f)** Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlardan (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar, **g)** Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar, **h)** Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından (madde 326 ila 339) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar, cezalarının “**üçte ikisini**” infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ayrıca, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocuklar ile 1.1.1983 tarihli ve 2937 s.lı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında koşullu salıverilme oranı “**üçte iki**” olarak uygulanır.

İstisna olan suçlarda kanun koyucunun, suçlu ile ilgilenmemesi, onun istisna olan suçu kaç kere işlediğini (tekerrür) veya kimlerle işlediğini (örgüt faaliyeti) ve suçlunun toplumda oluşturduğu tehlikeliliği göz ardı etmesi düşündürücüdür. Ayrıca salt ceza infaz kurumlarında hangi suçtan hangi miktarda hükümlü olduğuna bakılarak ya da toplumda infial uyandırabilecek suçlar tercih edilerek düzenleme yapılması, bu sebeple de cezanın infazıyla beklenen amaçlara aykırı hareket edilmesi haklı gerekçelerle eleştirilmektedir⁴⁸.

Hükümlüleri iyi halli olmaya ve onları tekrar suç işlememeye teşvik eden çağdaş ceza hukuku anlayışında önemli bir işlevi yerine getiren koşullu salıverilme kurumunda failin esas alındığını, onun ön planda tutulduğunu, buna karşın suçun niteliği ile suç karşılığı verilen cezaların arka plana itildiğini görsek de ceza ve infaz politikası bakımından yukarıda sıralanan ve eleştirilen kriterlerin de dikkate alınması gerekirdi⁴⁹.

Koşullu salıverilme bakımından cezaevinde geçirilmesi gereken süre yönünden özellik arz eden birden fazla mahkûmiyet kararıyla ilgili CGTİHK'nun 107 inci maddenin 3 üncü fıkrasında hüküm bulunmaktadır. Bilindiği üzere, ceza hukukunda; kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır kuralı geçerlidir. TCK'da yer alan suçların içtimai halleri dışında işlenen her bir suçun cezası ayrı belirlenir ve ayrı infaz edilir. Birden fazla cezanın infazının ne şekilde olacağı

yaralama sonucu mağdurun yüzünün sürekli değişikliğine (87/2-d) neden olan kişi hakkında bu oran olarak 2/3 şeklinde tatbik edilecektir. Böyle bir uygulamaya 5237 s.lı TCK'nun 86 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasına 14.4.2020 tarih ve 7242 sayılı Kanun ile eklenen (f) bendi bakımından yaralama suçunun “*canavarca hisle işlenmesi halinde, şikayet aranmaksızın, verilecek ceza bir kat artırılır*” hükmünün de etkisi olduğunu düşünmekteyiz.

48 “İstisnaları oluşturan suçların belirlenmesinde ne suçlarla korunan hukuki değer ne suçun konusu, ne failin işleniş şekli, ne de fiillerin ifade ettiği haksızlığın içeriği dikkate alınmıştır. Haksızlık içeriği bakımından müştereklikleri olmayan birtakım suçlar suçlar adeta bir torbaya doldurulmuştur.” Bkz. **Özgenç-Sözüer-Koca**, s.7.

49 **Centel**, s.67. “Şartla salıvermede çağdaş eğilim, özgürlüğü bağlayıcı cezanın yasalarda belirlenecek alt sınırının infaz kurumunda geçirilmesi koşuluyla, suçlunun kişiliğindeki gelişmeleri gözleyerek uygun zamanın belirlenmesi yönündedir. Bu yöntemde işlenen suçun, şartla salıverme açısından belirleyici bir niteliği yoktur. Böylece, infaz yönünden eşit ve aynı durumda bulunan mahkûmlar arasında şartlı salıverme bakımından ayrı uygulama, Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen “yasa önünde eşitlik” ilkesine uygun düşmemekte ve bu ayrılığın haklı bir nedeni de bulunmamaktadır.” Bkz. Anayasa Mahkemesi Kararı, 8.10.1991, 34/34., R.G.: 12.12.1991, S: 21079.

konusunda CGTİHK'daki koşullu salıverilme kurumuna müracaat edilmesi gerekir. CGTİHK'nun 99 uncu maddesinde belirtildiği üzere, bir kişi hakkında hükümlenen her bir ceza diğerinden bağımsız olup, ayrı ayrı varlıklarını korurlar. Ancak, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler varsa koşullu salıverilmenin uygulanması yönünden infaz hakimliğinden toplama kararı istenir⁵⁰. TCK'da cezaların içtimayıyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmediğinden konunun ele alındığı CGTİHK'nun 99 uncu maddesi ve 101 inci maddesinin 2 nci fıkrası⁵¹, kişi hakkında verilen her bir cezanın diğerinden bağımsız olarak ne şekilde infaz edileceğini koşullu salıverilme hükümlerini referans alarak belirlemiştir. Buna göre, birden fazla mahkûmiyet halinde infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre; **“a)** Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuzaltı, **b)** Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz, **c)** Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuzaltı, **d)** Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz, **e)** Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla yirmisekiz” yıldır (CGTİHK m. 107/3)⁵².

Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyette de koşullu salıverilme süreleri farklı düzenlenmiştir. Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet halinde; *ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının “üçte ikisini” infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Koşullu salıverilme oranı üçte ikiden fazla olan suçlar bakımından ise tabi oldukları koşullu salıverilme oranı uygulanır. Ancak, bu süreler; “a)* Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde kırk, **b)** Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuzdört, **c)** Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla kırk, **d)** Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuzdört, **e)** Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuziki yıldır. Bu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz” (CGTİHK m. 107/4).

50 Adli para cezasından çevrilen ve ceza infaz kurumunda infaz edilme aşamasına gelen hapis cezaları da toplama kararına dahil edilir (Bkz. CGTİHK m.99).

51 CGTİHK'nun 101 inci maddesinin 2 nci fıkrasında; “99 uncu madde gereğince cezaların toplanması gerektiğinde bu hususta hüküm verme yetkisi, en fazla cezaya hükmetmiş bulunan mahkemenin bulunduğu yer infaz hakimliğine, bu durumda birden çok infaz hakimliği yetkili ise son hükmü vermiş olan mahkemenin bulunduğu yer infaz hakimliğine aittir. En fazla cezanın; a) Yargıtay tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilmesi halinde Ankara infaz hakimliğince, b) Bölge adliye mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilmesi halinde bölge adliye mahkemesinin bulunduğu il infaz hakimliğince, c) Bölge adliye mahkemesi tarafından duruşma açmak suretiyle verilmesi halinde ise hükmü kaldırılan ilk derece mahkemesinin bulunduğu yer infaz hakimliğince, bu hususta karar verilir” denilmektedir.

52 Buna göre, içtima eden süreli hapis cezalarında (m. 107/3-e) örneğin beş ayrı suçtan mahkûm edilen kişinin aldığı her bir ceza sırayla infaz edilir. Kişinin, ilk suç nedeniyle aldığı cezanın infazı devam ederken koşullu salıverilmeye hak kazandığında, diğer suçun infazına başlanır. Bu suç nedeniyle de koşullu salıverilmeye hak kazandığında diğer suçun infazına başlanır. Bu şekilde ayrı ayrı beş suçun infazı için kişi, en fazla 28 yıl ceza infaz kurumunda tutulur. Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde, cezaevinde kalınacak süre 28 yıla sınırlandırılmıştır. Yukarıda verdiğimiz örneğe göre; işlediği suçlar nedeniyle 8, 10, 12, 18 ve 20 yıl hapis cezasına mahkûm olan ve her bir suç bakımından aldığı cezanın yarısını cezaevinde tamamlayan hükümlü, koşullu salıverilmeyle toplam 34 yıl cezaevinde bulunacakken, en fazla 28 yıl infaz kurumunda kalır ve 20 yıl hapis cezası öngören suç için 4 yıl infaz kurumunda kalmış olur.

Belirtelim ki, hükümlünün koşullu salıverilmesinin başlangıç tarihi, hükmün kesinleşme tarihi olmayıp cezaevinde geçirilmesi gereken sürenin infaz edilmiş olduğu tarihtir⁵³. Ayrıca infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin hesaplanmasında, tutuklulukta geçen süre de dikkate alınır. Her ne kadar bu konuda CGTİHK'da hüküm bulunmasa da TCK'nun 63 üncü maddesindeki mahsup düzenlemesinin dikkate alınması gerekmektedir⁵⁴.

Hakim, koşullu salıverilen mahkumun kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını dikkate almak suretiyle denetim süresinin denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebilir. Bununla birlikte, tedbirin veya yükümlülüğün denetim süresi içinde kaldırılması da mümkündür.

Koşullu salıverilmeden faydalanan hükümlü, denetim devam ederken hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işler veya öngörülen yükümlülüklerle hakim uyarısına rağmen uymazsa, koşullu salıverilme kararı geri alınarak, salıverildiği tarihten itibaren kalan cezasının tamamını veya bir kısmını cezaevinde aynen çektirilmesi yoluna gidilir. Hükümlü, kalan cezasını çekerken artık bir daha koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanamaz. Belirtelim ki, cezaevinde aynen çektirilmesine karar verilen kısım, sonraki suçun işlendiği tarih itibarıyla kalan cezasından az olamaz.

CGTİHK'nun 108 inci maddesinde, TCK'daki tekerrür hükümleri de dikkate alınarak mükerrirler ve bazı suç failleri bakımından ayrı bir infaz rejimi ve denetimli serbestlik uygulaması öngörülmüştür⁵⁵. Bu husus, TCK'nun 58 inci maddesinin 6 ncı fıkrasında, "*Tekerrür halinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir. Ayrıca, mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır*" denilmek suretiyle de ifade edilmiştir. Ayrıca TCK'nun 58 inci maddesinin 9 uncu fıkrasına göre, "*Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir.*" Bu halde, kişinin koşullu salıverilmeden faydalanabilmesi için daha fazla süreyle infaz kurumunda kalması gerekir.

Tekerrür hükümlerinin uygulanması nedeniyle koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamaz (Bkz. CGTİHK m.108/2). Burada, tekerrür nedeniyle infaz kurumunda çekilmesi gereken ilave süreye sınırlama getirilmiştir. Örneğin, kişi işlediği suç nedeniyle 3 ay hapis cezası alır ve bu ceza kesinleşir. Ancak kişi, tekerrür süreleri (TCK m.58/2) içerisinde işlediği bir başka suç nedeniyle yargılanır ve 3 yıl hapis cezasına mahkum edilir. Bu örnekte kişi, 3 yıllık hapis cezasının 2 yılını iyi halli olarak cezaevinde geçirerek ve daha sonra koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanarak tahliye olabilecektir (mükerrirlere özgü infaz rejimi). Kişi hakkında mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanmasaydı, esasında 1 yıl 6 ay (18 ay)

53 Bkz. Yarg. 9. CD, 22.6.2000, 1786/1845.

54 **Koca-Üzülmez**, s.602; **Aktaş**, s.317.

55 Tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan; "*a*) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuzdokuz yılının, *b*) Müebbet hapis cezasının otuzüç yılının, *c*) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuziki yılının, *d*) Süreli hapis cezasının üçte ikisinin, infaz kurumunda iyi halli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilir. Ancak, koşullu salıverilme oranı üçte ikiden fazla olan suçlar bakımından tabi oldukları koşullu salıverilme oranı uygulanır (CGTİHK m.108/1).

sonra iyi halli olmak koşuluyla infaz kurumundan koşullu salıverilebilecekti. Görüldüğü üzere, kişi mükerrir olduğu için 6 ay daha infaz kurumunda kalacaktır. Ancak kanun koyucu, CGTİHK'nun 108 inci maddesinin 2 nci fıkrasına getirdiği sınırlayıcı hükümle, kişinin 18 ayın üzerine 3 ay daha infaz kurumunda kalarak toplam 21 ayda koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanabilmesine imkan sağlamıştır. Tekerrüre esas teşkil edecek şekilde 5 ay, 10 ay ve 1 yıl hapis cezası olmak üzere birden fazla mahkumiyet bulunması halinde ise 1 yıl hapis cezası esas alınır ve kişi 2 yıl (24 ay) cezaevinde kaldıktan sonra koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanır.

Kişi tekerrüre esas alınan önceki suçu nedeniyle adli para cezasına mahkum edilmişse, Kanunda açık hüküm bulunmasa da koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar, önceki suçtan verilen para cezası bakımından bir gün yüz TL üzerinden hesaplanarak gün sayısı üzerinden tespit edilmelidir⁵⁶.

Hükümlü hakkında ikinci defa tekerrür hükümleri uygulandığında koşullu salıverilmeden bahsedilmez. Uygulamada ortaya çıkan sorunlar nedeniyle kanun koyucu, hükümlü hakkında ikinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanacağına hükümde belirtilmesi gerektiğini düzenlemiştir (Bkz. CGTİHK m.108/3, ikinci cümle)⁵⁷.

İnfaz hakimi, mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi tayin eder⁵⁸. Mükerrire uygulanacak denetim süresini belirleme veya gerektiğinde denetimin uzatılmasına karar verme yetkisi, sonradan işlenen suç dolayısıyla yargılama yapıp hüküm veren mahkemeye değil, infaz hakimine aittir.

Kanun koyucu, işlenen suçun niteliğini ve suçluların toplumda oluşturdukları tehlikeyi dikkate alarak hükümlünün infaz kurumunda daha fazla kalmasını öngörmüştür. Yukarıdaki süreler; doktrinde özel süreli koşullu salıverilme⁵⁹ veya tehlikeli suçlularda koşullu salıverilme⁶⁰ olarak isimlendirilmektedir⁶¹.

Mükerrirler ve bazı suç failleri bakımından uygulanan infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri hakkında, 18.6.2014 tarih ve 6545 s.lı Kanunla çocuğa karşı işlenen suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkumiyette, CGTİHK'nun 108 inci maddesinin birinci fıkrasındaki koşullu salıverilme süreleri uygulanır.

CGTİHK'nun 108 inci maddesinin birinci fıkrasındaki koşullu salıverilme süreleri, TCK'da yer alan, cinsel saldırı (m. 102/2), çocukların cinsel istismarı (m. 103), reşit olmayanla cinsel ilişki (m. 104/2,

56 **Özgenç**, s.932; **Koca-Üzülmez**, s.661.

57 Bkz. Yarg., 12. CD., 07.01.2020, 5988/111. Yarg., 12. CD., 25.12.2019, 5527/12257.

58 Tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanır. İnfaz hakimi, mükerrir hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilir. Denetim süresi en fazla beş yıla kadar uzatılabilir. Cezanın infazı tamamlandıktan sonra devam eden denetim süresi içinde, bu madde hükümlerine göre kendilerine yüklenen yükümlülüklerle ve yasaklara aykırı hareket eden mükerrirler, infaz hakimi kararı ile disiplin hapsine tabi tutulur. Disiplin hapsinin süresi on beş günden az ve üç aydan fazla olamaz (CGTİHK m.108/4-7).

59 **Centel-Zafer-Çakmut**, s.671.

60 **Koca-Üzülmez**, s.602.

61 Terörle ve örgütlü suçla mücadelede koşullu salıverilmeyi zorlaştırmanın ve suçun niteliğine göre özel süreler belirlemenin etkin bir yol olmadığı görüşü için bkz. **Centel-Zafer-Çakmut**, s.671.

3) ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (m. 188) hapis cezasına mahkum olanlar hakkında da uygulanır. Ancak, süreli hapis cezalarında koşullu salıverilme oranı, dörtte üç olarak tatbik edilir. TCK'nın 188 inci maddesi hariç olmak üzere yukarıdaki suçlardan hapis cezasına mahkum olanlar hakkında, cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverilmeden faydalandıklarında, belirlenen denetim süresi içinde Kanunda yer alan tedavi veya yükümlülüklerin bir veya birkaçının uygulanmasına infaz hakimi tarafından karar verilir⁶².

Konu ile ilgili 7242 s.lı Kanun ile getirilen ve CGTİHK'nun Geçici 9 uncu maddesinin 4 üncü fıkrasındaki hükme de bakmak gerekmektedir. TCK'nun 102, 103, 104, 105 ve 188 inci maddelerinde yer alan suçlardan 6545 s.lı Kanunun yürürlüğe girdiği 28.6.2014 tarihinden önce işlenmiş olanlar bakımından verilen süreli hapis cezalarında koşullu salıverilme süresinde oran **“üçte iki”** olarak uygulanır. Belirtilen suçlar, 28.06.2014 tarihinden önce işlenmiş ise koşullu salıverilme oranı **“üçte iki”**, 28.06.2014 tarihinden sonra işlenmişse kural olarak **“dörtte üç”**tür⁶³.

Düşüncemize göre, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların cezasının 18.6.2014 tarih ve 6545 s.lı Kanunla, orantısız bir biçimde artması, konunun geçici madde ile ele alınmasını ve koşullu salıverilme sürelerindeki oranların farklı uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bahse konu değişikliklerde, işlenen suç ve mahkumun durumu değil, mağdurun vasfı ile verilen cezanın miktarı dikkate alınmıştır. Bu hal adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Belirtelim ki, bu suçlardan mahkum olan hükümlüler hakkında ABD'de 1996 yılında çıkarılan ve birçok eyalette uygulama alanı bulan düzenlemede, belirli cinsel suç faillerinin özel bir sicile kaydedilmesini ve özellikle bu sicil bilgilerinin kamuya paylaşılmasını öngören Megan Kanunu bulunmaktadır⁶⁴. Cezanın infazındaki amaç genel ve özel önleme olmakla birlikte toplumun bazı

62 Kanunda belirtilen tedavi veya yükümlülükler; **a)** Tıbbi tedaviye tabi tutulmak, **b)** Tedavi amaçlı programlara katılmak, **c)** Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak, **d)** Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak, **e)** Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak, **f)** Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak” (CGTİHK m. 108/9). Buna ilişkin usul ve esaslar, Sağlık Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenlenir (CGTİHK m.108/11). Bahse konu hükümler çocuklar hakkında uygulanmaz (CGTİHK m. 108/10).

63 Unsurları ve cezaları sürekli tartışılan ve zaman zaman kanun koyucuyu mevzuat değişikliğine sevk eden cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan (*TCK'nun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı suçu, 103 üncü maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçu, 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçu*) mükerrer olan hükümlülerin cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde, bazı tedavi ve yükümlülüklerle uygun hareket etmesi gerekir. CGTİHK'nun 108 inci maddesinin 9 uncu fıkrasında belirtilen suçlardan mükerrer olan hükümlüler hakkında infaz hakimi tarafından; a) tıbbi tedaviye tabi tutulmak, b) tedavi amaçlı programlara katılmak, c) suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak, d) mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak, e) çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak, f) çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak, şeklinde karar(lar) verilir.

64 1994 yılında ABD'nin New Jersey Eyaleti'nde yedi yaşındaki kız çocuğu Megan Nicole Kanka'nın komşuları tarafından cinsel istismara uğramasının ardından cinsel suç faillerinin kaydının tutulması ve cezası infaz edilmiş olsa dahi yaşadıkları yeri yetkililere ve çevrede yaşayanlara bildirim zorunluluğu getiren yasal düzenlemeler “Megan Kanunları” olarak bilinir. Bkz. <https://www.thoughtco.com/history-of-megans-law-973197>. Erişim tarihi: 08.09.2020. Ayrıca bkz. **Dursun, Selman**, “Özellikle Mağduru Çocuk Olan Mükerrer Cinsel Suç Faillerine Karşı Toplumun Korunması Bağlamında Megan Kanunu Hakkında Soru ve Cevaplar”, CHKD, C: 2, S: 1-2, 2014, s.235-240; **Tuğ, Aysim-Balseven**,

suç failleri hakkında bilgi sahibi olması bakımından Megan Kanunu'nun tartışmaya değer yönlerinin olduğunu ifade etmemiz gerekir. Cinsel suç faillerinin topluma ifşa edilmesi, kimlik ve adres bilgilerinin toplumla paylaşılması şeklinde bir uygulama doğru olmasa da devletin bu suçlardan hükümlü olanları gözetim ve denetim altında tutması gerekir.

B. Hükümlünün İyi Halli Olması

Koşullu salıverilmede ikinci şart, subjektif nitelik olarak karşımıza çıkan, hükümlünün cezaevindeki infaz süresini iyi halli geçirmesi gerektiğidir. İyi halli olma, hükümlünün ıslah olduğunu ve infaz kurumundan çıktıktan sonra suç işlemeyeceğini garanti etmese de kurumda bulunduğu sürece bu hali muhafaza etmesi, cezanın özel önleme amacına hizmet eder niteliktedir⁶⁵. Hükümlünün iyi halli olduğunun belirlenmesi, her zaman için bir riski de beraberinde getirir. Muayyen bir süreyi infaz kurumunda geçiren ve ıslah olduğu izlenimi veren hükümlünün daha sonra suç işlemeyeceğinin gelecekte bir teminatı olmadığından varsayım ile hareket edilmektedir⁶⁶. Ancak işlediği suçun cezasının belirli bir kısmını infaz kurumunda çeken hükümlünün, bu süre zarfında iyi halli olması yeterli görülmelidir. İnfaz kurumunda bulunduğu süre zarfında hürriyetin önemini kavrayan kişinin daha sonra suç işlememesi gerektiği tabii bir beklenti ve kuvvetli bir emaredir⁶⁷. Bununla birlikte kişinin daha sonra suç işleyeceği varsayımı da kuşkusuz her zaman için mevcuttur.

Hükümlü, cezasının kalan kısmını cezaevi dışında geçirebilmek için infazda tatbik edilen ıslah programlarının gereklerine uygun davranmalıdır⁶⁸. Hükümlü, koşullu salıverildikten sonra cezasının kalan kısmının dışarıda infaz edildiği süre içerisinde de iyi halli olmak, belirlenen denetim süresi yükümlülüklerine uygun hareket etmek ve tekrar suç işlememek zorundadır. Bu yolla hükümlüde cezanın kalan kısmının infaz edileceği korkusu oluşur, bu durum da hükümlü üzerinde özel önleme etkisi gösterir⁶⁹.

Mahkumun infaz kurumunda iyi hali muhafaza edip etmediği, CGTİHK'nun 89 uncu maddesi esas alınarak belirlenir. İyi halin ne anlama geldiği konusunda, CGTİHK'da tatmin edici bir hüküm bulunmamaktaydı. Kanun'un 89 uncu maddesindeki hüküm yetersiz görüldüğünden İnfaz Tüzüğü'ne⁷⁰ müracaat edilirdi. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, 14.4.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanunla İnfaz Kanunu'nun 89 uncu maddesini "*Hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi halin belirlenmesi*" başlığıyla yeniden düzenlemiştir. Yapılan değişiklikler, 1.1.2021 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olsa da düzenlemeyi önemseyeceğimizi ve yerinde bulduğumuzu belirtmemiz

Aysun, "Megan Kanunu", Adli Bilimler Dergisi, C: 2, S: 4, Y: 2003, s.61, 62.

65 Bozdağ, s.67.

66 Centel, s.55; Erem-Danışman-Artuk, s.857.

67 Erem-Danışman-Artuk, s.857.

68 Koca-Üzülmez, s.600.

69 Koca-Üzülmez, s.600.

70 29 Mart 2020 tarih ve 31083 s.lı Resmi Gazete ile "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük" yürürlükten kaldırılmış ve "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur.

gerekir. Konunun yasal düzenlemeye kavuşması ayrıca önemlidir. Kanun koyucu, hükümlüyü infaz sürecinin başından sonuna kadar uzman kişiler aracılığıyla gözlemlemekte ve 89 uncu maddede belirtilen usule uygun bir iyi hal tespiti yapmaya çalışmaktadır. Ancak hükümlünün infaz kurumundaki süreyi iyi halli geçirdiğine dair bir ön kabul ve buna bağlı rutin bir uygulama görülmektedir.

Hükümlünün iyi halli olup olmadığı konusunda, tehlikeliliği ayrıca değerlendirilmelidir. Tehlikelilik esasında, işlenen suç dolayısıyla verilen mahkumiyet kararında değil, cezanın infazı sırasında dikkate alınmalıdır⁷¹. Buna göre, hükümlü yükümlülüklerini yerine getirir, ceza infaz kurumundaki düzene uyar ve güvenliği ihlal edici davranışlarda bulunmazsa iyi halli olarak değerlendirilebilir.

Hükümlülerin iyi hali muhafaza edip etmedikleri ile ilgili olarak idare ve gözlem kurulu tarafından cezaevinde buldukları tüm aşamalarda; cezaevinin düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadıkları, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadıkları, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre topluma bütünleşmeye hazır olup olmadıkları, bir daha suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadıkları hususlarında, en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulur (Bkz. CGTİHK m.89/1 ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik m.109/1)⁷².

İyi halden ne anlaşılması gerektiği konusunda, CGTİHK'nun 47 ve 48 inci maddelerinde yer alan disiplin soruşturmaları, infaz kurumunda disiplini bozmama ve ceza almama durumları da yol gösterici niteliktedir.

71 **Kıdıl, Fahrettin**, Cezalandırmanın Amacı ve "Umut Hakkı" Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları, TBB Dergisi 2018 (138), s.76.

72 Yapılacak değerlendirmede, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezaları dikkate alınır (CGTİHK m.89/2).

Toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanlar hakkında yapılacak açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin değerlendirmelerde idare ve gözlem kuruluna Cumhuriyet başsavcısı veya belirleyeceği bir Cumhuriyet savcısı başkanlık eder. Ayrıca, idare ve gözlem kuruluna Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenen bir izleme kurulu üyesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri tarafından belirlenen birer uzman kişi katılır (CGTİHK m.89/3).

İdare ve gözlem kuruluna Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı ile izleme kurulundan katılan üyelere katıldıkları her bir toplantı günü için memur maaş katsayısının (500) rakamı ile çarpılması sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Kanunlarda iyi halliliğin arandığı durumlarda, hükümlülerin tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi bakımından bu madde hükümleri uygulanır. Açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin olarak tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma süreleri bir yılı geçemez. İdare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmelere esas olacak ilkeler ve kurulun bu maddeye ilişkin çalışma usul ve esasları ile tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma süreleri yönetmelikle düzenlenir (CGTİHK m.89/4, 5, 6,7).

IV. Koşullu Salıverilme Sonrasında Kalan Cezanın Dışarıda İnfaz Edilmesi

Koşullu salıverilmeden faydalanan hükümlü cezasının kalan kısmını infaz kurumu dışında çeker ve hakkında denetim süresi işlemeye başlar⁷³.

Denetim süresi, CGTİHK'nun 107 nci maddesinin 2, 3 ve 4 üncü fıkralarında belirtildiği üzere, cezaevinde geçirilmesi gereken süre kadardır. Ancak bu süre, süreli hapislerde hak ederek (bihakkın) tahliye tarihini geçemez (CGTİHK m.107/6). Buna göre, koşullu salıverilmeden yararlanacak olan hükümlü örneğin, 12 yıl hapis cezasına mahkum edilmişse, cezasının 6 yılını infaz kurumunda çektiği takdirde iyi halli olmak şartıyla koşullu salıverilmeden yararlanır. Burada hükümlünün denetim süresi de 6 yıldır. Ancak suç işlemek için örgüt kurma suçundan dolayı 12 yıl hapse mahkum olan kimsenin iyi halli olması durumunda koşullu salıverilme süresi, 8 yıldır. Denetim süresi ise infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre kadar yani 8 yıldır. Buradaki denetim süresi, hak ederek tahliye tarihini geçtiğinden, denetim süresi 4 yıl olarak hesaplanmalıdır⁷⁴.

Denetim süresi yükümlülükler için uygun ve iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır. Ceza infaz edildiğinde hükümlü, tekrar suç işlemeyerek toplum bakımından tehlikeli bir fert olmadığını göstermelidir. Çağdaş infaz sisteminin bu beklentiyi haklı kılacak düzenlemelere sahip

73 Hükümlü, denetim süresinde infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir (CGTİHK m.107/7).

Onsekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir kurumda devam ederler (CGTİHK m.107/8).

İnfaz hakimi, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek infaz hakimine verir. İnfaz hakimi ayrıca, iki yılı geçmemek üzere denetim süresi içinde hükümlünün denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenecek yükümlülükler tabi tutulmasına karar verebilir. Bu karar gereğince denetimli serbestlik müdürlüğü, risk ve ihtiyaçlarını dikkate alarak hükümlüyü; **a)** Belirli bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma, **b)** Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme, **c)** Belirlenen programlara katılma, yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutar. Denetimli serbestlik müdürlüğü hükümlünün risk ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yükümlülükleri değiştirebilir (CGTİHK m.107/9).

İnfaz hakimi, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldıracaktır (CGTİHK m.107/10).

74 “Koşullu salıverilen hükümlü hakkında infaz işleminin özgürlüğü bağlayıcı cezanın kanun gereği yerine getirilmesi tarihine kadar kesintisiz sürdüğünün kabul edilmesinin zorunlu olduğu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107. maddesinin 6. fıkrasında koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresine tabi tutulacağı, bu denetim süresinin infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadar olacağı ve süreli hapislerde hakederek tahliye tarihini geçemeyeceği, aynı maddenin 12.fıkrasında koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülükler, hakim uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde koşullu salıverilme kararının geri alınacağı, aynı maddenin 13. fıkrasında koşullu salıverilme kararının geri alınması halinde hükümlünün; sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen, yükümlülüklerine aykırı davranması halinde, bu yükümlülükler uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verileceğinin, aynı maddenin 14. fıkrasında denetim süresi yükümlülükler için uygun ve iyi halli olarak geçirildiği takdirde, cezanın infaz edilmiş sayılacağı, maddenin fıkralarının ayrı ayrı değil bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği,” (Yarg. 1. CD., 02.04.2019, 878/1978).

olduğunu söyleyebiliriz. Daha önce işlediği suç nedeniyle cezalandırılan kişinin tekrar suç işlemesi halinde ise daha ağır ve sıkı bir infaza katlanması da haklı gerekçeler ihtiva etmektedir. Cezanın infazı sonrasındaki patronaj⁷⁵ faaliyetleriyle suç işlemiş olan kimseye, onu topluma kazandırıcı hizmetler sunulmaktadır. Bunun karşılığında kişinin suç işlememesi de doğal bir beklentidir. Tekrar suç işleyen kişi hakkında daha ağır infaz koşulları ile kastettiğimiz ise verilen cezanın mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesidir.

V. Koşullu Salıverilme Kararının Verilmesi ve Geri Alınması

Koşullu salıverilen hükümlü, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işler veya yükümlülüklerle, hakim uyarısına rağmen uymamakta ısrar ederse, koşullu salıverilme kararı geri alınır (Bkz. CGTİHK m. 107/12)⁷⁶.

Hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında cezaevi idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hakimliğine verilir. İnfaz hakimi, hazırlanan raporu uygun bulursa hükümlünün salıverilmesine dosya üzerinden karar verir, uygun bulmazsa gerekçesini kararında gösterir. Verilen karara itiraz mümkündür (Bkz. CGTİHK m. 107/11). Buna göre, Ankarada işlediği suçtan mahkum edilen hükümlü, cezasını Bursa'da bulunan bir infaz kurumunda çekerse, koşullu salıverilmesine infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hakimliği olan Bursa infaz hakimliği karar verecektir. Hükümlü, koşullu salıverilme süresi içinde kasten işlediği suç dolayısıyla hapis cezasına mahkum edilir ya da yükümlülükleri yerine getirmezse, hükmü veren derece mahkemesinin bulunduğu yer infaz hakimliği olan Ankara infaz hakimliği yetkili olacaktır.

CGTİHK'nun 107 nci maddesinin 12 nci fıkrasında, kasten işlenen ve hapis cezasını gerektiren suç dolayısıyla mahkumiyet şart olarak aranmasa da, 107 nci maddenin 15 inci fıkrasında, "*kasıtlı suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse*" ibaresinden hareketle, salıverilme kararının geri alınması için kasıtlı bir suç işleme yeterli olmamakta, ayrıca işlenen suç nedeniyle hapis cezasına mahkumiyet de gerekmektedir⁷⁷.

75 Patronaj; "cezaevinden serbest bırakılan suçlunun toplum yaşantısına yeniden uyabilmesini sağlamak amacıyla yapılan yardım çalışması" anlamına gelmektedir. Bkz. <https://sozluk.gov.tr>

76 "Hukumumuzda koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için, hükümlü olan kişinin öncelikle koşullu salıverilmesi ve koşullu salıverilmesinden sonra ya denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi ya da kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hakim uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi gerekmektedir. Buna göre, ikinci ve yeni suçun hükümlünün koşullu salıverilmeden önce işlemesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınmasının mümkün bulunmadığı ancak, bu durumun anılan maddenin birinci fıkrası gereğince hükümlünün iyi halli olma kriteri içinde değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır." (Yarg. 14. CD., 16.09.2013, 7364/9172). "Hükümlü A.Y.'in, 30 yıl ağır hapis cezasına hükümlüyken şartla tahliye edildiği bihakkın tahliye tarihi dolmadan 2.kasti cürümden özgürlüğü bağlayıcı cezaya hükümlendirilmiş ve cezasının kesinleşmiş olduğu anlaşılmış olduğundan, iyi halliliğini kaybettiğinden ve yükümlülüklerine uymadığından, koşullu salıverilmesinin geri alınmasının şartları olduğundan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesine bağlı Yüksek Adalet Bakanlığı isteminin kabulü gerekmektedir" (Yarg. 1. CD, 13.2.2013, 6226/952).

77 Konu ile ilgili eleştiri ve görüşler için bkz. Özgenç, s.820, dn. 160; Koca-Üzülmez, s.610; Özbek, Veli Özer-Doğan, Koray-Bacaksız, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018, s.772. Ayrıca bkz. "5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin 12. fıkrasında yer alan "Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle,

Belirtelim ki, iki fıkra arasındaki çelişki bakımından kişinin denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi yeterli görülmemeli, hükümlünün lehine olacak şekilde bir uygulama ile 107 nci maddenin 15 inci fıkrasına uygun bir çözüm tercih edilerek mahkumiyet şartı aranmalıdır⁷⁸.

Kasıtlı suçun cezası adli para cezasını gerektiriyorsa salıverilme kararı geri alınmaz. Ayrıca kişi hakkında seçimlik ceza olarak para cezasına hükmedilmişse yahut kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırım olarak para cezasına veya güvenlik tedbirine çevrilmişse koşullu salıverilme kararı geri alınmaz. Burada esas ceza, çevrilen seçenek yaptırımdır⁷⁹.

Koşullu salıverilme kararının geri alınması, hükümlünün kendisine yüklenen yükümlülüklere uymaması halinde de söz konusu olur. Bu ihtimalde hükümlü uymak zorunda olduğu yükümlülükler hakim uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmektedir. Ancak hakim tedbirlere uyması hususunda daha önce hükümlüye uyarıda bulunmuş olması şarttır.

Koşullu salıverilmenin geri alınması kararını, hükmü veren ilk derece mahkemesinin bulunduğu yer infaz hakimliği verir. Hükmün Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş olması halinde ise CGTİHK'nun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre belirlenen infaz hakimliği tarafından koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dosya üzerinden karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır (Bkz. CGTİHK m.107/15).

hakimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde koşullu salıverilme kararı geri alınır." ve aynı Kanunun anılan maddesinin 15. fıkrasının (a) bendinde yer alan "Koşullu salıverilme kararının geri alınmasına; Hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse, hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi tarafından....dosya üzerinden karar verilir" şeklindeki düzenlemeler uyarınca koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için denetim süresi içerisinde hükümlünün işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olması gerektiği, somut dosya kapsamına göre hükümlünün deneme süresi içerisinde işlediği kasıtlı suçtan dolayı neticeten adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, dolayısıyla koşullu salıverilme kararının geri alınmayacağı gözetilmeden, koşullu salıverilme kararının geri alınmasına karar verilmesi kanuna aykırı olup kanun yararına bozma istemi yerinde görülmüştür. (Yarg. 20. CD., 11.9.2019, 6063/4450).

78 **Özgenç**, s.820; **Centel-Zafer-Çakmut**, s.684. Ayrıca bkz. "Koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınacağı ve ikinci suç işlediği tarih ile ilk suç açısından bihakkın tahliye tarihi arasındaki sürenin aynen infaz edileceği belirtilmektedir. Bu durum karşısında denetim süresi içerisinde işlenen suçun koşullu salıverilme kararı verilen suç ile aynı cins olması gerekmemektedir. Denetim süresi içerisinde işlenen ikinci suçun kasıtlı bir suç olması, bu suçun hapis cezasını gerektiren bir suç olması ve bu suç nedeniyle hapis cezası verilmiş olması yeterlidir" (Yarg. 1. CD., 28.02.2013, 6224/1575).

79 "5275 sayılı Yasanın 107/12,13/a maddelerinde koşullu salıverilmenin geri alınabilmesi için hapis cezası gerektiren kasıtlı bir suçtan hüküm giymesi veya infaz hakiminin yüklediği yükümlülüklerin bu süre içinde yerine getirilmemesi gerektiği, olayımızda kasıtlı suç işlediği anlaşılmış olan hükümlünün, kasten yaralama suçundan doğrudan para cezası ile cezalandırıldığı ve 6136 sayılı Yasaya aykırılık suçundan da cezasının para cezasına çevrildiği ve 647 sayılı Yasanın 4/4. maddesi gereğince uygulamada asıl mahkumiyetin bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası olduğu, adli para cezasının ise koşullu salıverilmenin geri alınmasını gerektirmediği, 5275 sayılı Yasanın 15. maddesinin a bendinde "hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse, hükmü veren ilk derece mahkemesi tarafından koşullu salıverme kararının geri alınabileceğine" ilişkin düzenleme de dikkate alındığında Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesinin 25.08.2010 tarihli ve 2010/1493 değişik iş sayılı kararında isabet görülmediği anlaşıldığından, anılan kararın kanun yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir" (Yarg. 1. CD, 13.11.2013, 5410/6215).

Salıverilme kararının geri alınması halinde hükümlünün; sonraki suçu işlediği tarihten başlamak ve bihakkın tahliye tarihini geçmemek şartıyla sonraki işlediği her bir suç için verilen hapis cezasının iki katı sürenin cezaevinde aynen çektirilmesine karar verilir (CGTİHK m.107/13-a). Buna göre örneğin, nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği için 10 yıl hapis cezasına mahkum edilen kişi, cezanın infazına başladıktan 5 yıl sonra koşullu salıverilmeden faydalanarak serbest bırakılır. Ceza infaz kurumundan çıktıktan 1 yıl sonra hırsızlık suçu işler ve bu suç nedeniyle 3 yıl hapis cezasına çarptırılır ve cezası kesinleşerek infaz kabiliyeti kazanırsa, dolandırıcılık suçundan verilen koşullu salıverilme kararı geri alınır. Daha sonra dolandırıcılık suçu nedeniyle verilen cezanın infaz kurumunda çektirilmesine sonraki suçu (hırsızlık) işlediği tarihten itibaren başlamak ve hak ederek tahliye tarihini geçmemek koşuluyla yeniden başlanır. Kişi, dolandırıcılık suçundan dolayı 4 yıl daha infaz kurumunda kaldıktan sonra tahliye edilir. Dolandırıcılık suçundan hak ederek tahliye edildikten sonra da hırsızlık suçundan verilen cezanın infazına başlanır. Hırsızlık suçunun cezasının kesinleşmesi ile mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanır ve mahkum olduğu 3 yıllık hapis cezasının üçte ikisinin cezaevinde iyi halli olarak çekilmesi durumunda, yani 2 yıl sonra koşullu salıverilmeden yararlanabilir. Şayet kişi, hırsızlıktan 1 yıl hapis cezasına mahkum edilirse, hırsızlık suçundan dolayı verilen hapis cezasının iki katı sürenin yani 2 yılın ceza infaz kurumunda aynen çektirilmesine karar verilir.

Benzer şekilde örneğin, ikinci suç tarihi ile hak ederek tahliye tarihi arasında 3 yıl (1095 gün) bulunur, kişi kasten işlenen ikinci suç nedeniyle 3 ay hapis cezasına mahkum edilir ve cezası kesinleşirse (cezası hak ederek tahliye tarihinden sonra da kesinleşmiş olabilir) geri alınan koşullu salıverilme kararının ardından işlediği ikinci suç için verilen hapis cezasının iki katı olan süreyi, yani 6 ayı (180 gün) ceza infaz kurumunda aynen çekmek durumunda kalır ve kişinin 180 günlük infazı yanmış olur.

Bir diğer ihtimalde, yukarıdaki örnekten hareketle koşullu salıverilme ile hak ederek tahliye tarihi arasında 3 suç işlenir ve kişi hakkında ilk suç için 3 ay, ikinci suç için 1 yıl ve üçüncü suç için 2 yıl hapis cezası verilir. Burada 3 suçun cezası, 3 yıl 3 ay olarak toplanır ve iki katı süreye yani 6 yıl 6 aya ulaşılır. Bu sonuca göre, geri alınan koşullu salıverilme kararı ile kişinin 2370 günlük (6 yıl 6 ay) infazı yanar. Ancak kanun koyucu, hak ederek tahliye tarihinin esas alınması gerektiğini belirttiğinden 3 yılı (1095 gün) geçmeyecek şekilde cezanın infaz kurumunda çektirilmesi gerekir.

Kişi, ikinci suçu denetimli serbestlik tedbiri uygulanırken işlerse yukarıdaki örnekten hareketle, nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği için 10 yıl hapis cezasına mahkum edilen kişi, cezanın infazına başladıktan 5 yıl sonra koşullu salıverilmeden, koşullu salıverilmesine 1 yıl kala da denetimli serbestlikten faydalanarak serbest bırakılır. Ceza infaz kurumunda 4 yıl kalan ve denetimle salıverilen kişi, infaz kurumundan çıktıktan 6 ay sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulandığı sırada hırsızlık suçu işler ve bu suç nedeniyle 3 yıl hapis cezasına çarptırılır ve cezası kesinleşerek infaz kabiliyeti kazanırsa, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebiyle infaz hakimi tarafından hükümlünün açık cezaevine gönderilmesine karar verilebilir. Açık cezaevine gönderilen kişinin denetimi kalkar ve koşullu salıverilme tarihine kadar burada kalır. Dolandırıcılık suçu nedeniyle verilen cezanın infaz kurumunda çektirilmesine sonraki suçu (hırsızlık) işlediği tarihten itibaren başlamak ve hak ederek

tahliye tarihini geçmemek koşuluyla yeniden başlanır. Dolandırıcılık suçundan hak ederek tahliye edildikten sonra da hırsızlık suçundan verilen cezanın infazına başlanır.

Koşullu salıverilme kararının geri alınması, hükümlünün yükümlülüklerle aykırı davranması halinde de söz konusu olabilir. Buna göre, bahse konu yükümlülüklerle uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek şartıyla ihlalin niteliğine göre takdir edilecek bir sürenin, cezaevinde aynen çektirilmesine karar verilir (Bkz. CGTİHK m.107/13-b).

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilemese de kişinin mahkum olduğu diğer suçlar dolayısıyla aldığı cezaların infazında, koşullu salıverilme hükümleri uygulanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken bu cezanın mükerirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesidir.

VI. Koşullu Salıverilmeden Yararlanamayanlar

Yukarıda belirttiğimiz şartlar yerine getirilmesine rağmen, koşullu salıverilmeden yararlanamayacak hükümlüler vardır. İşlenen suçun niteliği veya birden fazla işlenmesi hali mahkumun ıslah edilemeyeceği, topluma kazandırılmayacağı ve tehlikelilik halinin son bulmayacağı düşüncesi, hükümlünün koşullu salıverilmeden faydalanmasına engel teşkil etmektedir. Bu durum, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin (İHAM) önüne taşınmış ve konu, "umut hakkı" bağlamında tartışılmıştır⁸⁰.

İHAM, kişinin bir gün serbest kalma ümidi olmaksızın cezasını infaz kurumunda çekmesini, sözleşmenin 3 üncü maddesindeki kötü muamele yasağını ihlal olarak değerlendirmiş ve umut hakkının insan onuruna saygının bir gereği olarak korunması gerektiğinden bahsetmiştir⁸¹.

Gerçekten, koşullu salıverilme imkanının bulunmadığı ve mahkuma bütün ömrü boyunca hapis cezası dayatan bir uygulama, kurumun özel önleme amacına ve hükümlünün ıslahına fayda sağlamayacaktır⁸².

80 Mahkeme, taraf ülkelerin bazı suçlar için verilen hapis cezalarının uygun uzunluğuna karar verirken takdir yetkisi kullanmaları ve özellikle ciddi suçlardan hüküm giyen yetişkin suçlulara müebbet hapis cezası vermekte özgür olmaları gerektiğini hatırlatmıştır. Fakat bir yetişkinin müebbet hapis cezasının azaltılabilmesi Sözleşme'nin 3. maddesi 4 uyarınca mümkün olabilir. Mahkeme, herhangi bir davada verilen müebbet hapis cezasının azaltılabilir olup olmadığını belirlerken, hükümlünün serbest bırakılma olasılığı taşıyıp taşımadığını belirlemesi gerekmektedir. Ulusal hukukun ceza hafifletme, azaltma, sonlandırma veya hükümlünün şartlı tahliyesine ilişkin olarak müebbet hapis cezasını inceleyebildiği durumlar Sözleşme'nin 3. maddesine uygun olmaya yeterli görülebilir. Bkz. **Vinter ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD]** – 66069/09, 130/10 ve 3896/10 ve 3896/10, 9.7.2013 tarihli karar.

81 Mahkemenin mevcut içtihatlarından şu üç ana sonuç çıkarılabilir: Üye ülkeler mevzuatlarında cezanın infazı sırasında belirli bir süre geçtikten sonra cezanın gözden geçirilmesine olanak sağlayan düzenlemelere yer vermelidir. Ayrıca, üye devletler cezanın gözden geçirileceği usulü de öngörmelidir. Nihayetinde cezaevinde infaz ömür boyu hapis cezasına mahkum kişinin rehabilitasyonunda ilerleme kaydetmesine imkan verecek şekilde düzenlenmelidir. Bkz. Avrupa Konseyi, Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi (AİÖK), CPT/Inf(2016)10-part, **Ömür Boyu Hapis Cezası Mahkumlarının Durumu**, 25. Genel Rapor, 2016, s.4.

82 **Centel**, s.52; **Özgenç**, s.809; **Koca-Üzülmez**, s.602; **Akkaş**, s.311; **Gropp**, s.641, kn.20. (Alman Anayasa Mahkemesi de terör suçundan mahkum olanlar bakımından bu değerlendirmeyi yapmıştır. Bkz. BVerfG 1 BvL 14/76 BVerfGE 45, 187; § 57a, 2007, 332).

Belirtelim ki cezanın elbette kefaret yönü bulunmaktadır. Bu durum, toplumu oluşturan bireylerde suç işlemeye karşı caydırıcılık sağlar ve cezanın genel önleme amacına hizmet eder. Ancak koşullu salıverilme hükümleri uygulanmadığında, cezanın özel önleme amacı ortadan kalkmış olur. Buna engel olmak için cezanın özel önleme ve ıslah amacına hizmet eden koşullu salıverilme hükümlerinin, umut hakkı bağlamında uygulanmasının önünü açmak gerekir. Koşullu salıverilmede önemli olan işlenen suçun niteliği değil, verilen ceza ile özel önleme amacına hizmet edilip edilmediğidir⁸³. Ömür boyu hapis cezaları dahil olmak üzere verilen cezaların bir amacı da suç işlemiş kişinin rehabilitasyonu ve resosyalizasyonudur.

CGTİHK ile diğer bazı Kanun hükümlerine göre, aşağıdaki hallerde hükümlü koşullu salıverilmeden faydalanamaz.

TCK'nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısımında bulunan dört, beş ve altıncı bölümdeki suçlardan biri⁸⁴, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenir ve bu nedenle kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilirse, koşullu salıverilmeden faydalanamaz (CGTİHK m.107/16)⁸⁵. Hakkında ikinci kez tekrerrür hükümleri uygulanan hükümlü koşullu salıverilmez (CGTİHK m.108/3).

5411 s.lı Bankacılık Kanunu'nun "İnfaz" başlıklı 167 nci maddesine göre, aynı Kanunu'nun 160 ıncı maddesindeki suçlardan hükümlü olanlar, fona veya hazineye olan borçları ve tazminatları ödemediği veya bu borçlar ve tazminatlar malvarlıklarından tahsil olunamadığı sürece koşullu salıverilmeden yararlanamaz.

CGTİHK'nun 16 ncı maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz (CGTİHK m.106/9). Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez (CGTİHK m.107/13).

Tutuklu veya hükümlü iken firar (TCK m.292) veya ayaklanma suçundan (TCK m.296) mahkum edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamazlar (TMK m.17/2). Ayrıca Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar (TMK m.17/3).

83 Centel, s.52.

84 Bahse konu suçlar; "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Bölüm, "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı Beşinci Bölüm, "Milli Savunmaya Karşı Suçlar" başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardır.

85 Ayrıca, 14.7.2004 tarihli ve 5218 s.lı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3.8.2002 tarihli ve 4771 s.lı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla; ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları, koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hayatı boyunca devam eder (Bkz. CGTİHK Geçici m.2).

Aile Mahkemelerince verilmiş zorlama hapis kararları, Mahkemelerce verilmiş disiplin hapsi kararları ile İcra ceza mahkemelerince verilmiş hapsen tazyik ve tazyik hapsi kararları koşullu salıverilme hükümlerinin kapsamı dışındadır.

Koşullu salıverilmeden yararlanamayanlar kısmında belirtmek isteriz ki, hakkında tutuklama kararı bulunanlar veya haklarında verilen hüküm henüz kesinleşmemiş olan hükmen tutuklular koşullu salıverilmeden faydalanamaz. Şayet sanık ilk derece mahkemesinde yargılanmış ve verilen hüküm kanun yolları aşamasına taşınmışsa (istinaf veya temyiz), başka suçtan tutukluluk veya hükümlülük de söz konusu değilse, 7242 s.lı Kanunun getirdiği lehe düzenlemelerle tahliye edilmesi gerekebilir⁸⁶.

VII. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezanın İnfazı

A. Genel Bilgiler

Bu başlıkta müstakil bir yaptırım olmayan, ancak hapis cezasının infazını tamamlayıcı niteliği bulunan⁸⁷ denetimle serbestlik tedbiri uygulaması ve bu uygulamanın koşullu salıverilmeyle ilişkisi açıklanacaktır.

Denetimli serbestlik tedbiri ile cezaların infaz edilebilmesi ilk olarak Anglo-Amerikan Hukuku'nda ortaya çıkmış ve daha sonraları Kıta Avrupası'nda uygulanmaya başlamıştır⁸⁸. Ülkemiz hukuk sistemine de 05.04.2012 tarih ve 6291 s.lı Kanunla dahil edilmiş ve denetimli serbestlik tedbiri ile hapis cezasının infazının ne şekilde uygulanacağı ve buna ilişkin şartlar, 5275 s.lı CGTİHK'nun 105/A maddesinde gösterilmiştir⁸⁹.

86 Benzer yönde bkz. "Yapılan yargılamaya, toplanan ve karar yerinde açıklanan delillere, mahkemenin kovuşturma sonucunda oluşan inanç ve takdirine, gösterilen gerekçeye ve uygulamaya göre katılan vekilinin, sanığın, sanık müdafinin ve sanığın eşinin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün istem gibi onanmasına, tutuklulukta geçen süre ve 17.08.2016 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 671 sayılı KHK'nin geçici 32. maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna eklenen geçici 6. madde dikkate alınarak sanığın başka suçtan tutuklu veya hükümlü değilse tahliyesine," (Yarg. 3. CD., 15.11.2017, 18645/14705).

87 **Özgenç – Şahin**, s.185; **Turhan, Faruk – Altıkat, Abdurrahim**, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.2, Y.2012, s.6.

88 **Turhan – Altıkat**, s.4; **Yavuz, Hakan A.**, Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, Ankara 2018, s.68.

89 Mevzuatımızda infaz süresi; kapalı ceza infaz kurumunda geçirilen süre, açık ceza infaz kurumunda geçirilen süre ve şartla tahliye tarihi ile bihakkın tahliye tarihi arasındaki süre olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Yapılması düşünülen düzenleme ile, açık ceza infaz kurumunda geçirilen sürenin son bir yılının, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilmesi öngörülmektedir. Cezanın bir kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazında hedeflenen asıl amaç; hükümlüleri topluma yeniden katılmaya hazırlamak amacıyla cezaların infazında mümkün olduğunca yarı özgürlük, açık rejimler ya da geçici yerleşmeler gibi belirli yöntemler kullanılmasını öngören, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararlarına uygun alternatif bir infaz rejimi oluşturmaktır. Bu infaz rejimi vasıtasıyla hükümlülerin; yeniden suç işleme risklerinin azaltılması, sosyal hayata hazırlanmasına imkan sağlanması, tahliye şartlarına uyumunun gerçekleştirilmesi, toplumsal kurallara uyma becerilerinin geliştirilmesi ile toplumun hükümlüye olumsuz bakışının azaltılması amaçlanmaktadır. Cezasının son altı ayını kesintisiz olarak açık ceza infaz kurumunda iyi halli olarak geçirmiş olup koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az bir süre kalan hükümlülerin bu düzenlemeden yararlanması öngörülmektedir. Düzenlemeye göre, denetimli serbestlik tedbirleri uygulanmak suretiyle cezaların infazına infaz hakimi tarafından karar verilecektir. Bkz. Düzenlemenin Gerekçesi, TBMM (S. Sayısı: 207).

Cezanın amaçları arasında suçluların ıslahı ve topluma kazandırılması vardır. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezaların infazı; belli şartları taşıyan hükümlülerin, topluma uyum sağlamalarının kolaylaştırılması ve tekrar suç işleme risklerinin azaltılması amacıyla kişiye göre belirlenmiş denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle, *koşullu salıverilme tarihine bir yıl veya daha az süre kalan* iyi halli hükümlülerin talebi üzerine, infaz kurumundan çıkabilmesini ifade etmektedir.

Koşullu salıverilme hükümleri uygulanmadan önce hükümlünün infaz kurumundan çıkarılması ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazı mümkündür⁹⁰. Bu müessese ile hükümlü yeni bir koşullu salıverilme (öncül koşullu salıverilme) imkanına daha sahip olmaktadır. Denetimli serbestlik kurumu, gerek infaz devam ederken gerekse de infaz sonrası suç işlemiş olan kişiyi topluma kazandırma amacı taşımaktadır. Ancak kurumun denetim ve kontrol konusunda daha etkin bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir⁹¹.

Bu tedbirle birlikte hükümlü, hapis cezasının infazı sürecinde koşullu salıverilme öncesinde denetimli serbestlikle infaz kurumundan çıkabilmektedir⁹². Ancak kurum ile cezaevindeki hükümlü sayısını azaltıp, artan sayı ile ortaya çıkan sorunlara çözüm arandığı görülmektedir⁹³. Gerçekten 7242 s.lı Kanun değişikliği ile denetimli serbestlik uygulaması, başta cezanın infazını sonra da koşullu salıverilme hükümlerini anlamsız hale getirmiştir⁹⁴. Bu durum, cezanın infazından beklenen amacın dışına çıkılmasına ve denetimli serbestliğin koşullu salıverilme dışında, ayrı bir infaz uygulaması olmasına da yol açmıştır.

B. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Kapsamı, İnfazı ve Sona Ermesi

Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla açık cezaevinde veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin talebi üzerine, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, cezaevi tarafından hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, verilen hükmün infazıyla ilgili işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hakimliği

90 CGTİHK'nun "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı" başlıklı 105/A maddesi ile koşullu salıvermeye ilişkin sürelerin gevşetildiği görüşü ile ilgili bkz. **Koca-Üzülmez**, s. 601 vd.

91 **Özgenç-Sözüer-Koca**; "İnfaz Kanununun 105A maddesiyle 107 nci maddesi hükümlerinin birleştirilerek koşullu salıverilme müessesesi olarak yeniden düzenlenmesi ve dünyada başka bir örneği bulunmayan, adeta iki aşamalı koşullu salıverilme uygulamasından vazgeçilmesi gerektiğini" ifade etmektedir. Bkz. **Özgenç-Sözüer-Koca**, s.7. **Özbek** de; "yapılan düzenlemelerle denetimli serbestlik tedbirinin getiriliş amacından uzaklaştırıldığını ve müessesenin ceza infaz kurumlarındaki hükümlü sayısını azaltma amaçlı kullanıldığını" belirtmektedir. **Özbek**, s.302. Ayrıca bkz. **Yavuz**, s.291 vd.

92 **Özgenç - Şahin**, s.188.

93 **Özbek**, s.344.

94 **Özgenç-Sözüer-Koca** tarafından yapılan değerlendirmede; "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı", *koşullu salıvermeyi adeta "sıkı koşullu salıverme-gevşek koşullu salıverme" şeklinde ikiye ayırmaktadır. Yine bu kurum denetimli serbestlik tedbirinin, cezası ertelenen veya koşullu salıverilen kişilerin belli yükümlülüklere tabi tutularak cezalarının toplum içinde denetim altında infaz edilmesi şeklinde belirlenen amacından saptırılmasına, başlı başına bir infaz kurumu haline dönüşmesine yol açmaktadır*" denilmektedir. Bkz. **Özgenç-Sözüer-Koca**, s.6.

tarafından karar verilebilir (CGTİHK m.105/A-1). Açık cezaevine ayrılma şartları oluşmasına rağmen, iradesi dışındaki bir nedenle açık cezaevine ayrılamayan veya bu nedenle kapalı cezaevine geri gönderilen iyi halli hükümlüler, diğer şartları da taşımaları halinde, birinci fıkradaki infaz usulünden yararlanabilir (CGTİHK m.105/A-2). Açık ceza infaz kurumlarında çalışamayacak kadar hasta olma hali, hükümlünün iradesi dışında bir neden olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle kapalı cezaevine geri gönderilen iyi halli hükümlüler denetimli serbestlikten faydalanabilir⁹⁵.

Yukarıda belirtilen infaz usulünden; **a)** sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan ve koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan kadın hükümlüler, **b)** maruz kaldıkları ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen ve koşullu salıverilmesine üç yıl veya daha az süre kalan hükümlüler, diğer şartları da taşımaları halinde yararlanabilirler⁹⁶.

Koşullu salıverilmede belirttiğimiz üzere, CGTİHK'nun 105/A maddesine göre, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezanın infazı mümkün olan hükümlülerin, bu infaz usulünden yararlanabilmesi için iyi halli olması şarttır. Ayrıca denetimli serbestlik tedbirinin uygulanabilmesi için şartları sağlayan hükümlünün talepte bulunması gerekmektedir.

Adli para cezasını ödemediği için cezası hapse çevrilen hükümlüler, denetimli serbestlik tedbiri infaz usulünden faydalanamaz (CGTİHK m.105/A-4). CGTİHK'nun 16 ncı maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmadığından, bu hükümlüler bakımından hak ederek tahliye tarihi esas alınır. Yukarıda kapsamını belirttiğimiz denetimli serbestlik tedbirinin infaz usulü hakkında belirli yükümlülükler de söz konusudur⁹⁷.

CGTİHK'nun m. 105/A-7 hükmündeki bentlerin Anayasa Mahkemesi'nin 26.12.2013 tarih, 133/169 s.lı kararı ve 09.04.2014 tarih, 14/77 s.lı kararı ile iptal edilmesinin ardından 7242 s.lı Kanunla fıkra yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya

95 **Demirbaş**, s.607.

96 Ağır hastalık, engellilik veya kocama hali, Adli Tıp Kurumundan alınan veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan bir raporla belgelendirilmelidir (CGTİHK m.105/A-3). Alman hukukunda da mahkeme kararları ile çok yaşlı olan veya hayatını tek başına idame ettiremeyecek durumdaki hükümlüler, cezalarını infaz kurumları dışında çekebilmektedir. Bkz. **Stree-Kinzig**, §57, kn.16b.

97 Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlünün, koşullu salıverilme tarihine kadar; **a)** Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılması, **b)** Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması, **c)** Belirlenen yer veya bölgelere gitmemesi, **d)** Belirlenen programlara katılması, yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutulmasına, denetimli serbestlik müdürlüğüne karar verilir. Hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak yükümlülükleri değiştirilebilir (CGTİHK m.105/A-5). Hükümlünün; **a)** Ceza infaz kurumundan ayrıldıktan sonra, talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne beş gün içinde müracaat etmemesi (CGTİHK Geçici 9 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasına göre, 105/A maddesinin altıncı fıkrasında yer alan "beş gün"lük süre, 1/1/2021 tarihine kadar "yirmibeş gün" olarak uygulanır), **b)** Hakkında belirlenen yükümlülüklere, denetimli serbestlik müdürlüğünün hazırladığı denetim ve iyileştirme programına, denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerileriyle hakkında hazırlanan denetim planına uymamakta ısrar etmesi, **c)** Ceza infaz kurumuna geri dönmek istemesi halinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine, koşullu salıverilme tarihine kadar olan cezasının infazı için açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine, denetimli serbestlik müdürlüğünün bulunduğu yer infaz hakimi tarafından karar verilir (CGTİHK m.105/A-6).

başlandıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suçtan dolayı kamu davası açılmış olması halinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebiyle infaz hakimi tarafından, hükümlünün açık cezaevine gönderilmesine karar verilebilir. Yapılan kovuşturma sonucunda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşme kararı verilmesi halinde ise hükümlünün cezasının infazına denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak devam olunmasına infaz hakimliği tarafından karar verilir (Bkz. CGTİHK m.105/A-7).

Belirtelim ki, suç işlediği sabit görülen ve bu nedenle infaz kurumuna gönderilen hükümlünün denetimli serbestlikten faydalanırken yeni bir suç işlediği iddiasıyla hakkında kamu davası açıldığında denetimli serbestlik müdürlüğünün talebiyle infaz hakimi tarafından, hükümlünün açık cezaevine gönderilmesine karar verilebilmesi, denetimli serbestlikten önce uygulanan koşullu salıverilme hükümleri ile çelişki halindedir. CGTİHK'nun 107 nci maddesinin 15 inci fıkrasında, “*Hükümlü (...) kasıtlı suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse*” salıverilme kararının geri alınacağını belirten kanun koyucu, daha esnek bir süreci ifade eden ve buna bağlı şartlar ihtiva eden denetimli serbestliğin sonlanması ihtimalini soruşturma evresinin sonuna kadar getirerek kurumlar arasında anlamlı görülmeyen farklı bir uygulamaya gitmiştir. Bu durum hükümlü bakımından işlenen ilk suç nedeniyle verilen cezanın infazını da aleyhe olacak şekilde etkileyecektir.

Yükümlülüklerle ve denetim planına uygun davranan hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından hazırlanan rapor, CGTİHK'nun 107 ve 108 inci maddeleri uyarınca işlem yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilir. Denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmesi gereken sürenin bitiminden itibaren iki gün geçmesine rağmen müracaat etmeyenler ile cezaevine iade kararı verilmesine rağmen iki gün içinde en yakın Cumhuriyet başsavcılığına teslim olmayan hükümlüler hakkında, 5237 s.lı TCK'nun 292 nci ve 293 üncü maddelerinde yazılı hükümler uygulanır (Bkz. CGTİHK m.105/A-8).

Burada önemli olan CGTİHK'nun geçici 6 ncı maddesiyle yapılan düzenlemedir. Buna göre, 30.3.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından⁹⁸; 105/A maddesinin birinci fıkrasındaki “*bir yıl*”lık süre, “*üç yıl*” olarak uygulanır.

Söz konusu hükümden hareketle, bir kamu görevlisi, resmi belgede sahtecilik suçu nedeniyle 8 yıl hapis cezasına mahkum edilirse, ½ oranında uygulama alanı bulan koşullu salıverilme hükümlerinden 4 yıl sonra faydalanabilecektir. Ancak koşullu salıverilmesine 3 yıl kalan iyi halli hükümlünün talebiyle cezasının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak

98 Söz konusu hüküm, 5237 s.lı TCK'nun, – kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83), – üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, – neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu (madde 87, fıkra iki, bent d), – İşkence suçu (madde 94 ve 95), – Eziyet suçu (madde 96), – Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), – Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138), – Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (TCK m. 302-308 Devlet Güvenliğine Karşı İşlenen Suçlar, TCK m. 309-316 Anayasal Düzene Ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı İşlenen Suçlar, TCK m. 317-325 Milli Savunmaya Karşı İşlenen Suçlar, TCK m. 326-339 Devlet Sırlarına Karşı İşlenen Suçlar Ve Casusluk) ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 s.lı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere uygulanır.

suretiyle infazı mümkündür. 8 yıl hapis cezası alan hükümlü, denetimli serbestlik tedbirinden faydalanarak bu cezanın sadece 1 yılını infaz kurumunda geçirmiş olacak. Benzer şekilde, 10 yıl hapse mahkum edilen bir kişi, bu sürenin sadece 2 yılını infaz kurumunda geçirecek ardından koşullu salıverilme ve denetimli serbestlikle tahliye olabilecektir.

Ayrıca, 30.3.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından⁹⁹;

a) Sıfır-altı yaş grubu çocuğu bulunan kadın hükümlüler ile yetmiş yaşını bitirmiş hükümlüler hakkında 105/A maddesinin 3 üncü fıkrasındaki “**iki yıl**”lık süre, “**dört yıl**” olarak uygulanır.

b) Maruz kaldığı ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen altmışbeş yaşını bitirmiş hükümlülerin koşullu salıverilmeleri için cezaevinde geçirmeleri gereken süreler, azami süre sınırına bakılmaksızın 105/A maddesinde düzenlenen denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilebilir (CGTİHK Geçici m.6/2).

Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması suretiyle cezanın infazını hükümlüler lehine genişleten bu istisnai düzenleme (30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından), iyi halli olmak koşuluyla kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler hakkında da uygulanır (CGTİHK Geçici m.6/3). Bu hükmün daha önce Kanunda bulunmadığını belirtmemiz gerekir.

Çocukların üstün menfaati gözetilerek getirilen istisnai bir başka hükümle, 30.3.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından, tabi olduğu infaz rejimine göre belirlenen koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün onbeş yaşını dolduruncaya kadar ceza infaz kurumunda geçirdiği “*bir gün*”, “*üç gün*”; onsekiz yaşını dolduruncaya kadar cezaevinde geçirdiği “*bir gün*”, “*iki gün*” olarak dikkate alınır (CGTİHK Geçici m.6/4). Örneğin, gece vakti yağma suçu işlediği için 10 yıl hapse mahkum edilen ve cezası kesinleşen 16 yaşındaki çocuk aldığı cezanın 5 yılını infaz kurumunda geçirirse koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanır. Çocuğun onsekiz yaşını dolduruncaya kadar ceza infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınacağından 16 ila 18 arasındaki 2 yıllık infaz 4 yıl olarak hesaplanacak ve onsekiz yaşını tamamladıktan 1 yıl sonra koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanabilecektir. Böylece infaz kurumunda kalacağı 5 yıllık süre 3 yıla düşmüş olacak, koşullu salıverilmesine 3 yıl kalan iyi halli hükümlünün talebi ile cezasının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmını denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazı mümkün olduğundan 10 yıl hapis cezası alan çocuk, öncelikle cezaevine alınacak ardından 3 gün cezaevinde kalarak tahliye edilecek.

Son olarak belirtelim ki, CGTİHK’nun Geçici 9 uncu maddesinin 5 inci ve 6 ncı fıkrasına, hükümlülerin Covid-19 salgını nedeniyle izinli sayılmaları konusunda hüküm sevk edilmiştir¹⁰⁰.

99 Söz konusu hüküm, TCK’nun; – Kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83), – Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), – Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere uygulanır.

100 CGTİHK Geçici m.9/5 hükmü; “Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle, açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ile kapalı ceza infaz kurumunda bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanan hükümlüler, 105/A maddesi kapsamında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar

Söz konusu düzenleme, koşullu salıverilme şartları ağırlaştırılan terör suçları ve örgüt suçları dahil olmak üzere, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları, cinsel suçlar, devlet aleyhine işlenen suçlardan hükümlü olanların tahliyesinin önünü açacak niteliktedir. Bahse konu hükmün nasıl uygulanacağı da ayrı bir sorundur. Fıkra da her ne kadar izinli sayılanlar hakkında CGTİHK'nun 95 inci maddesindeki "özel izin"¹⁰¹ ve 97 nci maddesindeki "izinden dönmeme, geç dönme"¹⁰² hükümlerinin tatbik edileceği belirtilse de hükümlülerin nasıl bir infaz kurumunda oldukları, müddetnamesindeki infazı ve asıl önemlisi herhangi bir suç ayırımına yer verilmemesi toplumda oluşacak infialle birlikte hükümlüler arasında eşitlik ilkesine aykırı sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Ülkemizde denetimli serbestlik müessesesi tam anlamıyla etkin bir biçimde uygulanmadığından, hükümlülere verilen "izin" mağdurları korku ve paniğe sevk edebilecektir.

Sonuç

Hukuki nitelik olarak hürriyeti bağlayıcı cezanın infazına seçenек bir kurum olan koşullu salıverilme, hükümlüler bakımından bir hakttır. Şartları yerine getiren özellikle de infaz kurumunda iyi hali muhafaza eden hükümlülerin koşullu salıverilmeden faydalanması, hükümlüye verilen ödül niteliğindedir. Kurum, cezanın bireyselleştirilmesiyle birlikte özel önleme amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla umut hakkı bağlamında kurumun mutlak olarak uygulanması gerektiğini ifade etmeliyiz. Bununla birlikte, suçu sübut bulmuş ve cezalandırılması gereken bir kişinin önce koşullu salıverilme daha sonra da denetimli serbestlik hükümlerinden faydalanarak infaz kurumuna girmemesi veya verilen cezaya oranla kısa sürede cezaevinden tahliye edilmesi, başta mağdurların sonra da toplumun; hukuka, adalete ve kamu otoritelerine güvenini sarsmaktadır. Alman Ceza

verilen hükümlüler ve 106 ncı madde veya diğer kanunlar uyarınca denetimli serbestlik tedbirinden yararlanan hükümlüler, 31/5/2020 tarihine kadar izinli sayılır. Salgının devam etmesi hâlinde bu süre, Sağlık Bakanlığının önerisi üzerine Adalet Bakanlığı tarafından her defasında iki ayı geçmemek üzere yedi kez uzatılabilir. Bu fıkra uyarınca izinli sayılanlar hakkında 95 ve 97 nci madde hükümleri uygulanır" şeklindedir. CGTİHK Geçici m.9/6 hükmünde de; "Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar hariç olmak üzere, toplam hapis cezası on yıldan az olanlar bir ayını, on yıl ve daha fazla olanlar ise üç ayını kapalı ceza infaz kurumunda geçirmiş olan iyi hâlli hükümlülerden ilgili mevzuat uyarınca açık ceza infaz kurumlarına ayrılmasına bir yıl veya daha az süre kalanlar, talepleri hâlinde açık ceza infaz kurumlarına gönderilebilirler. Bu hükümlüler, açık ceza infaz kurumlarında barındırılır. İlgili mevzuat uyarınca açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya, beşinci fıkra da belirtilen süreler içinde hak kazandıkları takdirde beşinci fıkra uyarınca izinli sayılırlar. Beşinci fıkra da belirtilen sürenin tamamlanmasından sonra ise açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanıp kazanmadıklarına bakılmaksızın, 95 inci maddede düzenlenen izin hakkından yararlanırlar. Bu fıkra hükmü 31/7/2021 tarihine kadar uygulanır" denilmektedir.

101 CGTİHK'nun "Özel izin" başlıklı 95 inci maddesi; "Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlarla kapalı ceza infaz kurumunda olup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazananlara, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını sağlamak amacıyla kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının onayı ile üç ayda bir, yol hariç yedi güne kadar izin verilebilir. Hastalık veya doğal afet gibi zorunlu hallerde bu izinler birleştirilerek kullanılabilir" şeklindedir.

102 CGTİHK'nun "İzinden dönmeme, geç dönme" başlıklı 97 nci maddesi; "(1) İzinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen hükümlüler hakkında Türk Ceza Kanununun 292 nci ve izleyen maddelerinde yazılı hükümler uygulanır. Salgın hastalık, doğal afet, savaş veya seferberlik durumunda bu sebeplerden dolayı izinden dönmeyen veya geç dönen hükümlülere ceza verilmez. (2) İzin süresini iki gün veya daha az bir süre geçiren hükümlüler hakkında disiplin işlemi yapılır. (3) İzinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen hükümlüler ile firar eden hükümlülere bir daha özel izin verilmez" şeklindedir.

Kanunu'ndaki düzenlemede belirtildiği üzere, koşullu salıverilme uygulamasında mutlaka kamunun güvenlik menfaati gözetilmelidir.

Kanun koyucu, işlenen suç karşılığında verilen hapis cezalarının ağırlığını dikkate alarak 14.04.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanunla infaz politikasında değişikliğe gitmiştir. Ancak ceza ve infaz politikasındaki bu değişiklik bazı noktalarda çelişkiye sebebiyet vermektedir. Örneğin, 7242 s.lı Kanunla bazı suçların cezası arttırılırken, (TCK m. 86 kasten yaralama, m. 220 suç işlemek amacıyla örgüt kurma, m. 241 tefecilik) koşullu salıverilme sürelerinde indirimle gidilmiştir. Benzer şekilde, 18.6.2014 tarih ve 6545 s.lı Kanunla cinsel dokunulmazlığa karşı suçların cezası, ölçüsüz biçimde arttırılmış, buna rağmen bahse konu suçların koşullu salıverilme süreleri istisnai alanda tutularak hükümlülerin cezaevinde daha fazla kalması sağlanmıştı. Buna bir de CGTİHK'nun 105/A maddesinde yer alan denetimli serbestlik uygulaması dahil edildiğinde uygulanacak infaz politikasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu görülecektir. Koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik sürelerinin hesaplanması, bazı hükümlüler ve verilen cezalar bakımından eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmekle birlikte orantısız ve ölçüsüz sonuçlar da doğuracak niteliktedir. Koşullu salıverilme süreleri kısaltılırken denetimli serbestlik sürelerinin genişletilmesi, daha da önemlisi geçici maddelerle (CGTİHK m. 6 ve 9) iki kurum bakımından belirlenen kuralların ötesinde, istisna hükümler getirilmesi ve bu hükümlerin suça ve suçluya göre değişen, tam bir ölçüye sahip olmayan yapısı uygulamada belirsizliğe neden olmaktadır.

Hükümlüleri iyi halli olmaya ve onları tekrar suç işlememeye teşvik eden çağdaş ceza hukuku anlayışında önemli bir işlevi yerine getiren koşullu salıverilme kurumunda failin esas alındığını, onun ön planda tutulduğunu, buna karşın suçun niteliği ile suç karşılığı verilen cezaların arka plana itildiği bir gerçektir. Bu durumun bir sonucu olarak, süreli hapis cezalarında cezanın yarısının infaz kurumunda iyi halli olarak geçirilmesi kuralına, birçok suç tipi bakımından verilen hapis cezasının üçte ikisinin infaz edileceği istisnası getirilmiştir. Kaidelere istisna getirilmesi mümkündür. Fakat söz konu suçların hangi kritere göre istisnai alana dahil edildiği belirli olmadığından, verilen süreli hapis cezalarının yarısının infaz kurumunda çekileceği kuralı da ceza ve infaz politikasını sorgulanır hale getirmekte ve hakkaniyetli bir çözüm sunmamaktadır. İstisna olan suçlarda, kanun koyucunun suçluyla ilgilenerek onun istisna olan suçu kaç kere işlediğini (tekerrür) veya kimlerle işlediğini (örgüt faaliyeti) ve suçlunun toplumda oluşturduğu tehlikeliliği de dikkate alması gerekirdi.

Toplumda suçun işlenmesini önleme adına cezaların şiddetli olmasının yanı sıra muhakkak olması da önemli bir beklentidir. Aksi halde hukuk güvenliği zedelenir. Tıpkı aftan faydalanan kimseler gibi koşullu salıverilenlerin de tekrar suç işlemesi rastlanılan bir durumdur. Ayrıca koşullu salıverilme uygulanırken tam anlamıyla hangi hükümlünün buna layık olup olmadığı da önem arz etmektedir. Birçok hükümlünün henüz ıslah olmadan serbest kalabilmesi, ihtimal dahilindedir. Bu kapsamda, denetimli serbestlik uygulanarak cezanın infazına son verilmeli ve ceza ilişkisini sonlandıran hallerden af düzenlemeleri için yapılan temel eleştiriler dikkate alınarak suç mağdurları, sürece dahil edilmelidir. Ayrıca denetim süresi içerisinde yükümlülüklerin hükümlü tarafından mutlaka yerine getirilmesi, yapılan denetim ve gözetimin etkinliğinin arttırılması ve cezanın muayyen bir kısmının infaz kurumunda geçirilmesi ile ilgili istisna kılınan suç tiplerinin tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir.

Son olarak, koşullu salıverilme müessesini ve hükümlerini anlamsız kılan denetimli serbestlik tedbirleriyle cezanın infazı uygulamasına son verilmesi şartıyla, 14.4.2020 tarih ve 7242 s.lı Kanunla getirilen süreli hapis cezalarında cezanın yarısının infaz kurumunda iyi halli olarak geçirilmesi halinde hükümlünün koşullu salıverilmeden faydalanması düzenlemesini olumlu karşıladığımızı belirtmek isteriz. Bugün itibarıyla gelinen noktada, suçların alt ve üst sınırlarının yüksek olması ve haksızlık muhtevası bakımından işlenen suçla verilen ceza arasında orantı bulunmaması infaz kurumunda geçirilecek sürenin koşullu salıverilme ile kısaltılması şeklinde tezahür etmiştir.

Kaynakça

- Akbulut, İlhan**, “Şartla Tahliye”, İÜHFİM, C. 55, S. 1-2. Y. 1996.
- Akkaş, Ahmet Hulusi**, “Koşullu Salıverilme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, S. 1-2.
- Akkaya, Çetin**, Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku, Ankara 2018.
- Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Alşahin, Mehmet Emin-Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2020.
- Bozdağ, Ahmet**, Türk Ceza Hukukunda Koşullu Salıverilme Kurumu Ve Etkinliğinin Geliştirilmesi, Ankara 2019.
- Centel, Nur**, “Şartla Salıverme”, Hukuk Araştırmaları, C.7, S.1-3, 1992-1993, İstanbul 1994.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017.
- Demirbaş, Timur**, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, 2020.
- Dönmezer, Sulhi-Erman Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt III, 8. Bası, İstanbul 1980.
- Dursun, Selman**, “Özellikle Mağduru Çocuk Olan Mükerrir Cinsel Suç Faillerine Karşı Toplumun Korunması Bağlamında Megan Kanunu Hakkında Soru ve Cevaplar”, CHKD, Cilt: 2, Sayı: 1-2, 2014.
- Erem, Faruk**, “Ümanist Ceza Hukuku Doktrinine Giriş”, Ernst E. Hirschle Armağan, Ankara 1964.
- Erem, Faruk-Danışman, Ahmet-Artuk, M.Emin**, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara 1997.
- Fischer, Thomas**, Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen, 62. Auflage, München 2015.
- Gropp, Walter**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Berlin-Heidelberg, 2015.
- Hafızoğulları, Zeki-Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2010.
- İçel, Kayıhan-Sokullu Akıncı, Füsun-Özgenç, İzzet-Sözüer, Adem-Mahmutoğlu, Fatih S.-Ünver, Yener, İçel** Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, İstanbul 2002.
- Jescheck, Hans Heinrich**, “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri” (Çeviren: Ayhan Önder), İÜHFİM., C.: XLVIII-XLIV, S.: 1-4, İstanbul 1983.
- Kafes, Veli**, TCK. Öntasarıları ve İçtihatlar Işığında Hukukumuzda Şartlı Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar (Teori – Uygulama Örneklili), Ankara 1998.
- Kıdıl, Fahrettin**, “Cezalandırmanın Amacı ve “Umut Hakkı” Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları”, TBB Dergisi 2018 (138).
- Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019.
- Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992.
- Özbek, Veli Özer**, İnfaz Hukuku, Ankara 2019.
- Özbek, Veli Özer**, “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 15, Sayı:42, Nisan 2020.

- Özbek, Veli Özer-Doğan, Koray-Bacaksız, Pınar**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018.
- Özgenç, İzzet – Şahin, Cumhur**, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019.
- Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Bası, Ankara 2020.
- Özgenç, İzzet-Sözüer, Adem-Koca, Mahmut**, “Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”nin Değerlendirilmesi, <https://www.docdroid.net/abV0T1p/infaz-kanunu-degisiklik-teklifi-degerlendirmesi-20200406-pdf>.
- Sözüer, Adem**, “Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, Anayasa Yargısı, S.:18, Ankara 2001.
- Stree, Walter-Kinzig, Jörg**, Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar (Schönke, Adolf/Schröder, Horst) 29. Auflage, München 2014.
- Şen, Ersan – Başer, Beyza**, Koşullu Salıverilme – Denetimli Serbestlik Ve Ceza İnfaz Sorunları, Ankara 2019.
- Şener, Esat**, Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001.
- Tuğ, Aşım-Balseven, Aysun**, “Megan Kanunu”, Adli Bilimler Dergisi, C.: 2, Sayı: 4, Yıl: Aralık 2003.
- Turhan, Faruk – Altıkat, Abdurrahim**, “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları”, S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.2, Yıl 2012.
- Yavuz, Hakan A.**, Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, Ankara 2018.
- Yenidünya, Ahmet Caner**, “Şartla Salıvermenin Hukuki Niteliği”, Legal Hukuk Dergisi, C.: 1, S.: 1, Ocak 2003.
- Yenisey, Feridun-Plagemann, Gottfried**, Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch (StGB), İstanbul 2015.
- Zafer, Hamide**, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m. 1-75), 6. Bası, İstanbul 2016.